

Kahramanmaraş
Belediyesi

Editör
Cevdet KABAKCI
Serdar YAKAR

Yayın Koordinatörü
M.Fatih ERTAŞ

Hazırlayan
Yaşar ALPARSLAN
Okt. Cavit POLAT

ISBN
978-605-4996-11-7

Kapak / Sayfa Tasarım
Halil AYDIN
Şükran İŞÇİ

Görsel Yönetmen
Uzm. Eshabil YILDIZ

Mali İşler
Celal BOZDAĞ
Kadir ÇAKMAK

Baskı
Öncü Basımevi
Kazım Karabekir Caddesi
Ali Kabakçı İşhanı No 85/2
İskitler / ANKARA
Tel: (0216) 384 31 20

İletişim Adresi
Kahramanmaraş Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
Tel.: (0344) 228 46 00
kultursosyal@kahramanmaras.bel.tr
www.kahramanmaras.bel.tr

Birinci Basım:
Şubat 2014

Bu eser Kahramanmaraş Belediyesi'nin bir kültür armağanıdır.

ESKİ MARAŞ'TA MESLEKLER

*(Tabaklık- Saraçlık- Külekcilik- Haparcılık- Çıkrıkçılık- Kömürcülük-Kireçcilik-
İrişkidcilik- Semercilik- Ayakkabıcılık- Bıçakçılık)*

Yaşar ALPARSLAN - Okt. Cavit POLAT

İÇİNDEKİLER

TAKDİM (Mustafa POYRAZ Kahramanmaraş Belediye Başkanı)...	5
SUNUŞ (Yaşar ALPARSLAN)	7
TABAKLIK	15
SARAÇLIK	27
KÜLEKÇİLİK.....	42
HAPAPCILIK.....	51
ÇIKRIKCILIK	71
KÖMÜRCÜLÜK	78
KİREÇCİLİK.....	84
İRİŞKİDCİLİK.....	91
SEMERCİLİK	94
AYAKKABICILIK	108
BİCAKCILIK.....	127

TAKDİM

İnsana kendi emeğinden üstünü yoktur ayetinin telkini ile birlikte İnsanoğlunun süregelen iş tutuş sürecine baktığımızda, el sanatlarının hayatın içinden doğan ihtiyaçları bütün zerafetiyle karşılamak üzere üretildiği ortadır. Bu ihtiyaç tarihi süreç içerisinde gelişerek ve çeşitlenerek zenginlik kazanmış ve kendine mahsus kültürünü, örfünü akabinde ticaretini ve ahlakını, eğitimini beraberinde getirmiştir.

Bu yönüyle geleneksel Türk Sanatları Anadolu'nun binlerce yıllık tarihine örfünü, âdetini, sevincini, yaşantısını maddeye yansıtmış ve başkaca uygarlıkların kültür mirasıyla kendi öz değerlerini de harmanlayarak zengin bir folklor, kültür ortaya çıkarmıştır. Bu kültür mirasını ortaya çıkaran, el emeklerini sanata dönüştüren Anadolu toplumunu mayalayan unsulardan birisi olan zanaatkâr ustalardır.

Anadolu topraklarında üretilen diğer el sanatları gibi Şehrimiz Maraş için de bu hususlar aynıyle geçerlidir. El Sanatları insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmış gelişmiş, zenginleşmiş ve insanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmek ve korunmak amacı ile ilk örneklerini vermiştir. Daha sonra gelişerek, zenginleşerek çevre şartlarına göre değişiklikler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, kültürünü, yaşadığı hayatın zenginliğini göstererek yaşayan birer sanat unsuru olarak toplumumuzun beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

Anadolu'da her şehrimiz güzeldir. Ancak bizim için Maraş bir başka güzeldir. Şairin dediği gibi Maraş'a uzaktan değil yağlı boya tablo gibi yakından bakacaksın derinliklerine ineceksin o zaman Maraş'ı tam manasıyla kavrayabilir ve anlayabilirsin. Sekiz yüz yıllık geçmişi olan Maraş'ın çarşılarında hala çekiç seslerinin duyulması, birçok geleneksel el sanatlarının üretimlerine ulaşılabilmesi bu kültürün, folklorun yaşamaya devam ettiğinin tanığıdır. Çarşılarda, evlerde el emeği göz nuru eserler halen ortaya çıkarılmaktadır. Maraş'ta bilinen ya da bilinmeyen 50'den fazla el sanatı ve el sanatıyla bağlantılı olarak zanaat vardır. Bunların bir kısmını zikredecek olursak; Bakırcılık, Köşkerlik, Dokumacılık, Külekçilik, Dericilik, Saraçlık, Nalbantçılık, Semercilik, Bıçakçılık, Keçecilik, Demircilik, Aba Dokumacılığı, Kalaycılık, Hallaçlık, Yorgancılık, Bekerecilik, Tarakçılık, Çulfacılık, Kavafılık, Şıracılık, Yazmacılık, Yemenicilik, Taşçılık, Oymacılık, Sim Sırma İşlemeleri, Dival İşleri, Süzeni işçiliği, Kuyumculuk,

Kazazlık, Çıkrıkçılık, Cilt Sanatı, Aleflik, Ahşap Oymacılığı, Taş İşçiliği, daha sayamadığımız onlarca meslek grubu Kahramanmaraş'ta faaliyet göstermektedir. Bu yönü ile Kahramanmaraş'ın Şiiri, Edebiyatı ve Dondurması kadar sanatlarla uğraşan ustalarda Maraş'ın kimlik belgesidir. İşte bu zanaat grupları ustaların malzemeyi emekle sanata dönüştürdüğü alanlardır. Bizim toplumumuzda ticaretin uğraşıldığı mekânlarda ustalar Ahi kültürüne mensup kişilerdir, sadece işlerini yapmazlar aynı zamanda toplumun nabzını tutarlar. Bu teşkilata mensup meslek ustaları çıraklarını dahi yetiştirmede çok önemli birer rol modeldirler. Kahramanmaraş'ta el sanatlarını icra etmek, ortaya çıkarmak üretimi ortaya çıkaran maddeye duygu katmaktır, bu yönüyle düşünmektir, duymaktır, merak etmektir, tasarlamaktır, umuttur, beceridir, kapıları aralamaktır, ulaşmaktır, yolda olmaktır, farklı bakış açısı yakalayabilmektir, sorgulamaktır ve yaşatmak bir mâna yüklemek bir yanı ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın tespiti ile atalarımız inşa etmiyor, ibadet ediyorlardı tespitinin şahitliğidir.

Bu vesileyle belki de belli bir zaman sonra unutulacak olan bu sanatların mesleklerini kayıt altına alınmasını sağlayan arkadaşlarımı kutluyorum. Bu yayının gelecek kuşaklarımıza aktararak bu meslekler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve unutulmasını engellemek, bizi biz yapan hususiyetlerin korunması için çaba sarf etmelerini temenni ederek insana kendi emeğinden üstünü yoktur telkininin hayatımıza bereket katmasını temenni ediyorum.

Mustafa POYRAZ
Kahramanmaraş Belediye Başkanı

SUNUŞ

Her zaman yazıyoruz. Söylüyoruz. Maraş'ta el sanatları canlı. Buna sebepte alt yapının buna çok müsâit olması. Yer altı yerüstü zenginliği. İklimin soğuk ve sıcak olmayıp mütevil olması. Ekilenin, dikilenin bitmesi. Su bolluğu. Orman çokluğu, insan kesreti. Stratejik konumu. Denize yakınlığı. Ülkenin her yanına yol vermesi. Tuz gibi bir iki maden hariç orta çağ devletlerinin ihtiyâcını hissedeceği madenlerin bulunuşu. Aşiretlerin geçiş noktasında olması. Bu geçen nüfusun şehir nüfusunun fevkinde olup, satmak ve almak mecburiyetinde olması. Kendilerine özgün malzeme ihtiyacı. Bölge vilayetlerinin bir takım malzeme, erzak ihtiyaçlarını gidermede Maraş'a mahkumiyetleri. Kendi kendilerine yetersizlikleri. Soğuk oluşları. Ormanlarının azlığı. Çok şeyin yetişmemesi, üretim azlığı vs.

Ama hiç bir şey sürekli değil. Her ni'metin zevâli var. Her milletin ölümü var. Her ferd gibi her milletin imtihanı var. İmtihanda fitne var, bolluk var yokluk var. Hayır var, şer var.

Sona doğru alırsak Osmanlı Devleti devletler müvâzenesinin de geriye düşer. Ağırılığı ağırlık teşkil etmez olur. Oluşan ağırlıklar kendi ağırlığını katlar. Düşmanlarının bölünmüşlüğü biter. Rusya, Almanya vs. gibi devletler doğar. İngiltere okyanus devleti hâline gelir. Topraklarına bağlı medeniyet ortaya çıkarır. Ellerini çok iyi eritilmiş binbir çeşit şekillendirilmiş demirle güçlendirir. Sanayi inkılabı yapar.

Osmanlı ise bu topraklara bağlı doğabilecek bir medeniyeti zirveye çıkarır. Doğurur, büyütür daha da büyütmez olur. Bir el sanatları bir ruh medeniyeti ortaya çıkarır. Rûhî değerleri ürettiklerine, inşâ ettiklerine damga olarak vurur. İslam âleminde daha önce var olan her sanatı daha bir geliştirir. Moğol istilası sonrası gerileyen İslami ilimleri önceden ulaştığı noktaya yeniden getirir. Bir dönem iyi olduğu alanlarda Batıyla serbest ticaret anlaşmaları yapar (kapitalisyon). Yapıldığında bu anlaşmalar kazanç getirir. Satar. Satışta avantajlıdır. Çeşit kendinde çoktur. Satış üretimi artırır. Satış para getirir. Ülke insanını zenginleştirir.

Ama demire şekil vermek altına şekil vermek gibi olmadığından demire her istediği şekli veren, demir üstünde mühendislik geliştiren Batı, demire bağlı olarak güçleniyor. Tüfengi icat ediyor. Mertliği bozuyor. Üretimi ucuzlatıyor. Satıyor. Ülkesine altın gümüş taşıyor. Taşındıkça sermâye birikimini fazlalaştırıyor. İmkân eğitimi kolaylaştırıyor, yaygınlaştırıyor, çeşitlendiriyor. Tabîata nüfûzu mümkün kılıyor.

İşte bu zamanda iç problemler yaşayan Osmanlı Batıya muhtaç oluyor. Yer yer sığınyor. Koruması altına giriyor. Baskısına ma'ruz kalıyor. Gayr-ı resmî kalonileşiyor. Batının pazarı oluyor. Mısır baskısından Osmanlıyı kurtaran İngiltere Osmanlıyla kendi lehine ticaret anlaşması yapıyor. Her devletten mal girdirmede daha avantajlı hale geliyor. Bu arada eski kapitalasyonlar devam ediyor.

İşte bu anlaşmaya bağlı olarak İngilizler Osmanlıya at satıyor. Zararı Maraş'a verdiği için yazıyoruz. Osmanlı ordusu İngiliz atlarını alıyor. Alıyor ama bu atlar süs atı. Bu atlar İngiliz kıtasına göre karakter, yapı kazanmış.

Bu atlar bu topraklarda işe yaramıyor. Coğrafi şartlar içinde binmeye gelmiyor. Yük taşıyamıyor. Ama yerli atların ya'ni coğrafyaya intibak etmiş atların, atcılığın gerilemesine, azalmasına yol açıyor.

Mesela Maraş'ta atcılık var. Yılgı atı yetiştiriliyor. Çok yaygın. Osmanlı ordusu bu bölgeden at alıyor. Talep yaratıyor. Arza yol açıyor. Ama almaz olunca, bu bölgede atcılığın gerilemesine sebep oluyor. Ölümüne yol açıyor. Vatandaşını işsiz bırakıyor. Atcılığa bağlı sanatların alan daralmasına yol açıyor. Kendide zarar görüyor. Savaşlarda atlara bağlı kayıplar yaşanıyor. Bu atlar fazla yorgunluğa gelmiyor. Top çekemiyor. Yük taşıyamıyor.

Fırka-i İslahiye hareketi de Maraş ekonomisine evvelen zarar veriyor. Zirâ bölgede aşiret hareketine sekte vuruyor. Hareket-i azaltıyor. Bu da aşiretlere bağlı üretim ve satış yapan esnaf kollarına zarar veriyor, işi azaltıyor. Dolayısıyla ekmek kapısı kapanınca dükkan kapısı da kapanıyor. Çarşılar boşalıyor.

Maraş 1780'lerden itibaren sosyal hadiselerle çok maruz kalıyor. Bayazıtlının Dulkadirliye karşı hakimiyet mücadelesi toplumu aşırı sarsıyor. Fizikî yapı tahrip oluyor. Büyük âileler dağılıyor. Yok oluyor. Bu nerden bakarsanız 30-40 yıl sürüyor. Bu ara büyük küçük deprem, yangın, sel baskınları yaşanıyor. Şehir ayağa kalkamaz hâle geliyor. Öletler harblerden fazla zarar tevliid ediyor. Ermeni hareketleri varlık, nüfus koymuyor. Türk'ten Ermeni'ye varlık kayması yaşanıyor. Sosyal doku bu olanlardan çok zarar görüyor. Hele de Maraş Harbi çarşıpazar koymuyor. İş yerleri yanıyor, yıkılıyor. Çarşı kalmıyor. Sermâye sıfırlanıyor.

Türk insanının bu topraklarda yapabileceğini, tutabileceğini tutduğu bir noktada Batı'dan tabiata daha çok hakimiyet sağlayabilecek hırdavat aletleri vs. geliyor. Faydası da oluyor. Diyelim Maraş'ta dam evler dönemi bitiyor. Yerini konaklar alır oluyor. Türk milleti teknolojiyi sever. Nacarlık gelişiyor. Bağdadiyeli evler doğuyor. Çünkü ağaç daha bir biçilir kesilir oluyor. Ağaç silgilerin içine demir giriyor. Demir silgi çeşitleri de geliyor. Daha zarif ağaç ürünleri ortaya çıkıyor. Beyler çadırları söküyor. Konaklar inşa ettiriyor. Dam ev fakirlere kalıyor. Konaklar beylerin eşrafın efendilerin oluyor.

Geçmişte en yaygın sanat, tekstile bağlı sanat, sanatlar. Burada da Hindistan gibi yerlerde de dünyada da Batı sermaye birikimi için önce bu sanatlara yöneliyor. Ayağa kalkabilmek, rekâbet edebilmek için çok çab alıyor. Zora girse Hindistan'da olduğu gibi usta parmağı kestiriyor. Dominyum oluşturuyor, kendi malını satıyor. Ticaret anlaşmalarıyla satışta kendini avantajlı hâle getiriyor. Veya teknolojik ürün satışı için ürünü daha estetik ürün oluyor, daha ucuz daha zarif

oluyor. Batı'ya karşı doğuda bir aşağılık duygusu doğmuş, alıcı buluyor. Doğu'nun tükenmez altını gümüşü Batı'ya akıyor. Doğuda en gelişmiş istihdam alanı olan dokuma sanayii ölüyor. Ölmeye başlıyor. Tezgâh sayısı azalıyor. Üretim çeşidi azalıyor. Osmanlı vilayetleri içinde en fazla payını birde bundan Maraş alıyor. Zira Maraş'ta dokumacılık için bulunması gereken bütün bir alt yapı bulunuyor. Malzeme ham madde sıkıntısı çekilmiyor. Son dönem ipek böcekliğine dahî başlanıyor. Pamuksa zaten yetişiyor.

Batı tip medeniyet el sanatlarını başından beri öldürüyor. İnsanın sanatta işini azaltıyor. İnsana malzemeyi kullanmaktan başka iş bırakmıyor. İnsanın yerine makinayı istihdam ediyor. Makine kullanımını yaygınlaştırıyor. Bu defa bütünlüğü olan makine kendi kanunlarına göre toplum oluşturuyor. Makine kanunları ile birinci plana çıkarken insan ikinci plana düşüyor. Ekonomi muhasebe ona göre yürüyor. İnsanın tek hesabı makine üstünden nasıl kazanç elde ederim oluyor. Makine putlaşıyor. Makine geliştirmeleri geçmişin putlar mücadelesine dönüyor. Makine giderek daha kendi kendine yeter haline geliyor. Evrenselleşiyor. Oluşturduğu toplum ve tüketim şartları içinde Milliliği yıkıyor. Dinî hayata yer koymuyor.

Sanayi inkılâbı ile doğan medeniyet en küçük şeyi dahî projelendirerek yapıp elle doğan vücut bulan sanatları öldürse de karıda olmuyor değil. Oluyor. Meselâ:

Daha estetik kullanılabilir malzemeler yapılıyor. Yapılamayan malzemeler yapılıyor. İçinde insan olduğu halde tabiat çözümleniyor. Zaman ömür daha çok değerlendiriliyor. Yer yüzü îmar ediliyor. İnsanoğlu taa başından beri tabiat üstünde yürüttüğü delâletleri bırakıyor. Hiç olmazsa yeni delâletler icat etmiyor. Üretimi çoğaltıyor. Çokta ucuz mal ediyor. Ediyor ama bir türlü üretim ve tüketim dengelerini sağlayamıyor, kuramıyor. Ucuz işçiliğe yönelirken tüketim yapacak geniş kitlelerin imkanlarını kısıyor. Satın alma imkânını azaltıyor. Tüketim için hangi tedbiri alsa sonu çabuk geliyor. Tedbirler çabuk çıkmaza giriyor. Kar marjları düşerse de sanayici çabuk iflas ediyor. Yeni sanayi alanlar doğdukça, sanayileşen milletler çoğaldıkça sanayileşmeyi ilk başlatan ülkeler krize giriyor. Sefâlet çukuruna düşüyor. Velhâsıl el sanatlarını alanına alan medeniyet getirdiği kar kadarda zarar getiriyor. Ucuz mal ederken, insanın işini kolaylaştırırken tabiata hâkimiyet sağlarken çevreyi ve sosyal dokuyu çok bozuyor. Âileyi mahvediyor. İçine giren mesâfe alan her millet; azalarak yozlaşarak tarihten silinmeye başlıyor. Tıpkı Yunan'ın, Roma'nın kaderini yaşıyor. Millî yapısı bozuluyor. Değil ahlak edep toplumu hukuk toplumu olarak bile kalamıyor. İnsanlık kullanılan eşyalara bağlı olarak ortak karakterli, muallel bir topluma dönüşüyor.

Buna karşılık yıkıldı diyerek ağlasak ta geçmiş medeniyetimizdeki üretim tarzı da ürettiğini çok pahalıya mal ediyor. Gelir seviyesi içinde toplum çok malzemeye sahip olamıyor. Olduğu en küçük parçayı bile mirasta bölüşmek için ortaya koruyor. Şeriyye sicilleri bunu isbata yetiyor. Her şey el ile yapılanca iş kolu sanat çeşidi aşırı çoğalıyor. Her iş kolu bir sanâyi kolu halinde çalışıyor. İş bölümünü yaparak varlığını sürdürüyor. Üretilenler asgariden ihtiyaç karşılıyor. İnsanın tabiatla olan mücadelesinde yeterli olmuyor. İnsanı yarı yolda koyuyor.

Misal verirsek ebelik sanatsa (ki sanattır) ebelerin nazaretin de doğum yapan kadınların ölüm oranı çok tutuyor. Kadın fazlalığını yutuyor. İçtimâî çalkantılar için de on doğum yapan kadının beş çocuğu elinde kalmıyor. O bile hakkıyla çoğalmaya yetmiyor. İnsanlık çocuk ölümlerinin azalmasına bağlı olarak daha şimdi yeteri kadar çoğalıyor.

Velhâsıl el sanatları yerini sanâyi ürünlerine bırakırken belki oda kaderini yaşıyor. Gelmiş, geçmiş ölüm sırasını savıyor. Tarihin tozlu sahifelerine sığınıyor. Ancak en büyük kayıp şu oluyor. Ma'rifetli eller gidiyor. Montajcı eller geliyor. Her yönüyle kullanılmış akıllar gidiyor. Bilgisayar üstünden iş beceren akıllar, akıllılar geliyor. Bilgisayar oyuncuğu elinden alınsa bir anda cahile kesen toplum ortaya çıkıyor. Zamanı hızla bölme işi sırf teknolojiye intibak için yapılıyor. İçinde aşk ızdırab olmayan bir dünyaya giriliyor.

Geçmiş medeniyetler problemlerini tam aşamadı. Aşamadığı problemlerde kendilerini yedi sonunu getirdi. Yeninin karşısında duramadı çekildi gitti. Gitmesiyle de göstermelik örnekleri kaldı.

Ya pekiy yeni, problemlerini halledebildimi ? zor. Bu toprak bu devlet bölünmüşlüğü içinde çok zor. Bu üretim tüketim dengesizliği içinde imkansız. Olacak şu: Bu işe ilk başlayanların sonradan başlayanlara çıkartacağı problemler. Oynayacağı ayak oyunları. Doğacakları ana karnında veya yürüme çağında boğma mücadelesi. Dünden bu güne devam eden kaynakları kontrol etme savaşı. Tüketim sağlayabilmek için insanı daha çok yozlaştırma gayreti. Tabiatı çözerken insanı tabiatı dışına çıkarma şuursuzluğu. En son sanayileşmede Batıyı yakalayan Çin'in, Çin gibi devletlerin etrafa taşma gayreti.

İnsanın işi böyle gidiyor, insanlık tarihi böyle yürüyor, böyle seyrediyor diye de karamsar olmamak gerekiyor. Yine de çâre üretmek icab ediyor.

Medeniyet; sanki bakış açısı, kültür, inanç ve bunların davranışa dönüştürülmesi. Tabiâta işlenmesi. İnikâsının sağlanması. Buda sâde istekle olan bir şey değil. Buna tabiâtında yol vermesi gerekir. Bu yolu insan buldu da sonuna kadar kullandı mı, vazifesin yapmış demek. Bizim atalarımız bunu bu topraklarda yapmış. Bu bakımdan uluorta yermek abes.

Şimdi Batı bunu yapıyor. Oda tabiatını kullanıyor. Tabiatı içinden medeniyet ortaya çıkarıyor. Bizse o medeniyete ne kadar girsek de sanayileşmeyi ancak ikâmeli götürüyoruz. Mesela Kok kömürümüz dışarıdan geliyor. O ise ikâmesiz götürüyor. Sonradan ihtiyaç hissedip enerjide kullandığı petrolü ise çıkış ve naklini kontrol ederek medeniyetinin ömrünü uzatıyor. Sağlama alıyor. O ikâmesiz biz ikâmeli götürsek de bu medeniyet üretim tarzı itibarıyla geçmişî tarihe gömüyor. Göz kararı el ma'rifeti ile götürülen sanatları öldürüyor. Tarihe mal ediyor. Hiç yaşamamış gibi yapıyor.

Böyle olunca bizimde sanatkarı, üretim tekniklerini, ürettiklerini yazarak târihe tevdiinde görev yapmamız gerekiyor. Yazarsak tarihin bir yerinde yer alıyor. Sayfalarını dolduruyor. Varlığını bir şekil de koruyor. Bir yerde gelecek nesiller için ufuk yaratıyor. Yol açıyor. Yazmazsak bir varmış bir yokmuş gibi oluyor.

Onun için biz sanatların yazılmasını istiyoruz. Yazana yardımcı oluyoruz. Destek veriyoruz. Ölürken bir depik de biz vurmuyoruz.

On elimiz yok. Her şeye koşamıyoruz. Ama yıllar içinde bu işinde kaygısını çekiyoruz. Bizi aşan bir şey. Devletten bu hususta daha çok şey bekliyoruz.

Maraş eski coğrafi/idari ta'birle Şam toprağının sonu. Bittiği yer. Düzlüğün son noktası. Sınırı oluşturan Ahır/Etir Dağı ötesi; Diyar-ı Rum. Son dönem bölgede en canlı hareketli ekonomi Haleb'te. Zira bölgenin alacağı, satacağı orda toplanıyor. Oradan ithal, ihraç ediliyor. Han çok. Maraşlıda satacağını birde oraya gönderiyor. Bazı ithal alacağını oradan alıyor. Haleb denize bitişik değil ama konumu merkezi. Denize bağlantısı ise aynen Maraş gibi.

Ancak böyle olmakla beraber Maraş'ta hem iş yeri sayısı hem han sayısı pek öyle Haleb'den aşağı değil. Ama Haleb coğrafya itibarıyla Maraş'a göre daha merkezi ve vilayet. Ama Maraş'ta üretim şartları bakımından Haleb'den daha avantajlı. Onun içinde Maraş'ta sanat, sanatkar çok. Sanat kolu sayısı kabarık.

Ancak yukardan beri saydığımız sebeplerle bu sanatlar ölüyor. Öyleki ölen bir çok sanatın bugün adını bilmiyoruz. Ustası yok. Göreni tanıyanı yok. Duyanı yok.

İş bu sebeple yıllardan beri kim sanatlara çalışır anlatırız, yardım ederiz. Birkaç kez yüksek lisans yapacağımız demişler. Ellerinden tutmuşuz. Birilerine yardım etsinler için yönlendirmişiz.

Ama bakarız bir şey çıkmaz. Sebebi;

- a) Yapanlarda anlatılanı anlayacak kapasite yokluğu.
- b) Ustalarda usanmışlar. İşlerinden ederler. Onlarda başlarından savarlar. Yapabileceklerine inanmazlar.
- c) Bu işler yerine göre masraf ister. Yapamazlar. Kimsenin zararını karşılayamazlar
- d) Anlatılanları kafalarında bütünleştiremezler. Bu ve benzeri sebeplerle bir iki sırma vs. ile alakalı çalışma hariç bir şey çıkmaz, çıkmıyor. Çıkması da mümkün değil.

Onun için bu yıl içinde Cavit Polat Bey'le beraber bu boşluğu bizzat doldurmaya karar verdik. Bu iş için bir usul geliştirdik. Bir çalışma çerçevesi oluşturduk. Buna göre;

- 1- Sanata kendimize özge bir tarif yaptık.
- 2- Sanatın çıktığı toprakla irtibatını ortaya koyuyoruz.
- 3- Sanatın kullandığı aletlerini tanıtıyoruz.
- 4- Sanatın ortaya çıkardığı ürünleri tanıtıyoruz. Moderne girmiyoruz.
- 5- Varsa ıstılahlarını yazıyoruz.
- 6- Bu bir kitap çalışması. Elimizden geldiği kadar yapılaş tekniklerini mücerred yazıyoruz.

- 7- Mesleği kimden öğrendik yazdık isek onu belirtiyoruz. Bize adı verilen eski yeni usta isimlerini yazıyoruz.

Bu, bu hâliyle kitap çalışması, tam mükemmel değil bunu biliyoruz. Bunun birde yapım aşamalarının görüntülenmesi ve CD halinde verilmesi lazım. Ama o kadarına giremiyoruz. Bu kadarla da olsa yapıp sonraki çalışacaklara bir başlangıç yapma, sunma istiyoruz. Ölmemiş can çekişen sanatları olan kadar haliyle tesbit edip adısını tarihte kalsın istiyoruz. Hiç yoktan bu iyidir diyoruz. Konuyla merbutiyyetimizi, mecburiyyetimizi, mahbubiyetimizi, bu şekilde ortaya koyuyoruz. "Adımız hıdır, elimizden gelen budur" ifâdesiyle işi noktallıyoruz.

Ama konular mücerret kalmasın için kullanılan bütün aletleri resimliyoruz. Bütün üretilenleri, ma'mulleri resimliyoruz. Konu birde göze hitap etsin mücerred olmaktan çıksın akla hitab etsin için bunu yapıyoruz.

Bu işler yapılırken îmâlatların başında duruyoruz. Ma'mulün ortaya çıkışını seyrediyoruz. Bunları nasıl anladığımızı ustaya anlatıyoruz. Ta'riflerini dikkate alıyoruz. Ustanın anlatışı eksik kalmışsa ustaya hatırlatıyoruz. Böyle böyle boşlukları dolduruyoruz. Yazıyoruz. Yazdığımızı ustaya okuyoruz. Yazarken kafamıza takılan bir şey olursa telefon irtibatıyla veya bizzat uğrayarak konuyu ustaya açıyor olayı mantığı, îcâbı dairesinde yazıyoruz.

Bu tespit yazış şekli bir ilk. Biz şu ana kadar bize kim gelse hiç çekinmiyoruz. Ortaya çıkan şemaya bağlı çalışmayı veriyoruz. Yaptığımız her çalışmada olduğu gibi bu alandaki çalışmalarda seviye kazansın istiyoruz. Bencil davranmıyoruz. Balık bilmezse halik bilir diyoruz. Rızây-ı Bârîyi her şeyin üstünde tutuyoruz.

Birde bizim bu işe başladıktan sonra ilk geldiğimiz netice ilk bellediğimiz şey sanatların babası demircilik. Sebep ? bütün sanatların aletlerini onlar yapıyor. En fazla üretim çeşidi onlarda. Onun için tarihte demirciler Maraş'ta çok uzun bir çarşığı tutuyor. Ve bu çarşı demircileri kendi aralarında ihtisaslaşıyor. Çok bir birinin yaptığını yapmıyor. Her biri üçer beşer onar ürün ortaya çıkarıyor. Çarşığı baştan sona ürettikleri mamullerle tasnif edin, yüzlerce ürüne imza atıyor. Buradan öte bıçakçılar çok üretiyor. Bu, bu tarz başka sanatlar üzerinden aşağıya doğru gidiyor.

Bu bakımdan bundan sonraki hedefin çalışma alanının demircilik olması gerekiyor. Bunu kuyumculuğun takip etmesi îcab ediyor. Çeltik ekimi, taş ustacılığı, Maraş ağız tadını yansıtan lokantacılık, nacarlık vs. ihmal edilmemesi gereken sanatlar gözüküyor. Yani nerde ağırlıklı Maraş'ı temsil eden Maraş'lıcası olan sanat var bunların Maraş'taki şekliyle yazılması gerekiyor.

Sağolsun Belediye Başkanımız Mustafa Poyraz Bey, Belediye Başkan Yardımcımız Cevdet Kabakçı Bey'e Maraş kültürüne hizmet hususunda tam yetki tam destek vermiş bulunuyor. O da bizi bu ve başka alanlardaki çalışmalarımız hususunda destekliyor. Çalışmalarımızın devamı hususunda teşvik ediyor. Bizde şükür çalışıyoruz. İşte bakırcılıktan sonra bu on bir sanatı muhtevî sanat kitabı, çalışması bu destek ve teşvike bağlı olarak ortaya çıkmış bulunuyor. Destek teşvik devam ettikçe inşallah devamının geleceği muhakkak gözüküyor.

Biz bu alandaki çalışmalarını muhterem Cavit Polat Bey'le yapıyoruz. Cavit Bey bizimle bu işi eski zaman ustalarıyla nasıl götürülüyorsa öyle götürüyor. Zamanında işin başında oluyor. İşe saatinde geliyor. Malzemelere sahip çıkıyor. Tuttuğu işin sonucunu bize duyuruyor. Şükür işlerde böylece ortaklaşa tıkır tıkır gidiyor.

O işleri sadakatla götürüyor götürdüğü işlerin hakkını veriyor. İşini seviyor. İşten korkmuyor. Üretme arzusu taşıyor. Gelecekte va'd ediyor. Ona ortaklığımızdan mütevellit memleket namına teşekkür ediyorum.

Arzın îmarı Allah'ın halîfesi olan insanın görevi. Onda şehir kurup bunu irfanın yeşerebileceği şartlara kavuşturmak devlet adamlarının görevi. Şehri kültüre yol verebilecek şekilde yapılandırmak Şehr-i Emin'lerin görevi.

Bu dairede son dönem bu görevleri hakkıyla yerine getiren sayın Belediye Başkanımız Mustafa Poyraz Bey'e isâbetli bir kararla yerini bulmuş ve yerinin hakkını veren tam bir kültür insanı olan Cevdet Kabakçı Bey'e yeniden memleket namına teşekkürler ediyorum.

Allah yardım edecek bu çalışmalar devam edecektir, devamı gelecektir diyorum.

Yaşar ALPARSLAN

TABAKLIK

Eski Maraş'ta çok sayıda tabaklar /debbağlar vardı.Gerçi sayıları geçmişe göre azdı. Giderekte azalıyordu. Ama yinede yüzün üstünde debbağ vardı. Bunlar biraz eski biraz yeni usul bu sanatı icra ederlerdi.

Bunların hammaddeleri deri idi, deride bu bölgede çok bulunurdu. Ovalar o zaman daha çok bitekti. Camuz beslemek zenginlerin tercihi idi. Sütü, yağlı, kaymaklı olurdu. Başa doğru devede çoktu. Taşımacılıkta kullanılırdı. Dağlar koyun ve keçi yetiştirmede çok müsaitti. İnekte hakeza çok beslenen bir hayvandı. Aşiret yurdu olan bölge de hayvan boldu. Tabiatıyla deride boldu.

Dericiler önceleri Ulu Camii çizgisindeyken sonraları aşağı doğru kaymışlardı. Ama su sıkıntıları yoktu. Zira Pınarbaşından beri gelen bir su vardı.

Batıdan ilaç türü şeyler gelmeden önce Maraş'ta debbağlık şöyle yapılırdı. Ürün ortaya şöyle çıkarılırdı.

Önce deriler toplanırdı. Deri; kesilen hayvanın derisi olduğu için kanlı, kirli olurdu. Deri önce bu kan ve kirden yıkanılır, kurtarıldı. Temizlenebildiği kadar temizlenirdi. Temizlenen deriler su çukuruna atılırdı. Bu çukurun içine bir gün önceden söndürülmüş kireç konurdu. Kireç su çukurunun içinde bayağı yer tutardı, yetmezdi buna külde ilave edilirdi. Bu deriler havuzda 15 gün gibi kalırdı. Alınan deriler yıkanırđı. Bu zaman esnasında derinin üstündeki kıllar deriyle olan irtibatını kaybederdi. Ayrışır kopardı. 15 gün sonra deriler çukurdan alınırđı, alınan deriler yıkanırđı. Ancak derinin içine işlemiş kül ve kireç nisabeti % 5-7'nin altına düşürülmezdi.

Bu haldeyken derinin iç ve dış kısmında et ve kıl parçası kalabilirdi, bunların ortaya çıkardığı pürüzler bulunabilinirdi. Bu durumda deriler ferece adı verilen tahtalara alınır iç (elato) ve dış kısım (kavelate) yüzeyleri bir çeşit bıçaksı keskin aletle alınır, temizlenirdi. Bu alet iki taraflı olan, iki elle tutulan bir alettı. Bu aletle muamelelerden geçen derinin yüzeyleri pürüzlerden temizlenmiş olurdu.

Deri bundan sonra şu muameleye tabi tutulurdu. Toplanan, alınan it boku (dışkı) kuş pisliği elbeşte çukuruna atılırdı. Üstüne temiz su

konur sulandırılır, cıvık bulamaca dönderilirdi. Deriler içine atılır bir gece içinde bekletilirdi.

Sabahleyin çıkartılır yeniden temiz suda yıkanırdu bu şekil derinin içine işlemiş olan kireç ve kül oranı %1-2 ye çekilmiş olurdu. Fazla yıkanmazdı çünkü bu durumda derinin içine nüfuz eden kül ve kireç oranı sıfırlanmış olurdu. Buda derinin ham deri haline gelmesine sebebiyet verirdi.

Dükkanın içinde masere kazanları olurdu. Kazanlar kurulus, sular ısıtılır çukura boşaltılırdı. Eğer çukurdaki deri ince davar koyun derisiyse suya sade tetiri atılırdı. Tetiri derinin ağırlığının az fazlası olurdu. Deriyi ısmarlayan eğer istemişse içine azda değirmende dövülmüş mazı tozu atılırdı. Ama genelde ince deriye mazı atılmaz tetiri atılırdı.

Deri bu çukurda 8 saat gibi tepelenirdi. Çukurun ortası hafif meyilli olurdu. Debbağ çukura girerdi. Ilık suda derileri tepelemeye başlar tepeledikçe deriler dönerdi. Suya giren tabak bu tepelemeyi isterse bir gün, isterse iki günde yapardı. Genelde iş ağır olduğu için iki günde yapardı. Birinci günde 4-5 saat iş yaparsa, deriyi tetirili suda bırakırdı. Ertesi günde 2 saat daha tepelerdi. Zira deri tetirili suda bir gece kaldığında alacağını almış olurdu. Su içinde tetiri ile elbeşte çukuru içinde en az beş defa çevrilerek tepelenen deri bu çukurdan alınır göstermelik bir yıkanırdu. Serilir, kurutulur sıra yağlamaya gelirdi.

İç yağ bulunur, biriktirilir kendine özge kazanlara konur, altı yakılır eritilirdi. Kaynar halde ki bu yağ, altlarında, kalın yünlü deriden yapılmış olan malalar vasıtasıyla derilerin üzerine çalınır derilere bu erimiş yağ yedirilirdi.

Yağlama biter deri yeniden temiz suya ıslanırdı.. Suda bir gün tutulur tepelenir yumuşatılırdı. Bundan öte deriler boyalanmaya alınırdu.

Boyalar tabii toprak boyaydı. Osmaniyeye Isıcca Köyü yakınlarından sökülür, alınır getirilir kullanılırdı.

Sudan çıkarılan deri eğer siyaha boyanacaksa hemen boyama muamelesine tabi tutulurdu. Ilık suya tabii toprak boya atılır, karıştırılır altına yün bağlanmış bir mala ile boya alınır deriye çalınırdu. Boya tamamlanır derinin yaşlılığı gidinceye kadar kurumaya alınırdu. Yaşlılığı giderilir, rahatlıkla üst üste konurdu. İşi bitiği için satışa sunulabilir, kullanabilinirdi. Kırmızıya boyanacaksa, deri az kurutulurdu. Bir Sincan otu olurdu, sulak yerlerde daha iyi biterdi. Köylü şehre yoğurt getirirken bu otu yoğurt kabının üzerine serer, gölgelik yapardı.

İşte daha çok siyeçlerde bulunan bu sincan otu toplanır, parçalanır, kurutulur dövülürdü. Su ile sulandırılır kırmızı boya elde edilir, deride kullanılırdı. Bu deri hasseten semerciler için lazımdı. Semerciler daha çok

kırmızı deri kullanırlardı.

Velhasıl batıdan kimyevi ilaçlar gelmeden Maraş'ta debbağlık böyleydi. Sonradan ordan zırnık geldi külün yerini aldı. İşin teknikleri büyük nisbette değişti.

Debbağda işi biten deri babuççuya, saraca, semerciye vs. ye giderdi. Orda bu deriler malzemeye dönüştürülürdü. Koyun derisi astar olurdu. Keçi ayakkabı gibi ürünlerde kullanılırdı. Daha sonra semercide yarını bulurdu. Çünkü dana derisi biraz daha kalındı. İnekse aşırmada, paldında, yularda vs.'da kullanılırdı. Eğer davul yapılacaksa sade bir şekilde kılından kurtarılırdı. Yoksa zedelenir ses vermezdi.

Bu bilgiler başta Mehmet oğlu Hanifi Açıksarı olmak üzere tabakhanede elan görev yapan diğer ustalardan alınmıştır.

Kazanda İyağın Eritilmesi

İyağının Eritilmesi

Eritilmiş İcyağı

Derinin Yağlanması

Derinin Yağlanması

Yağlanmış ve Kurutulmaya Bırakılmış Deri

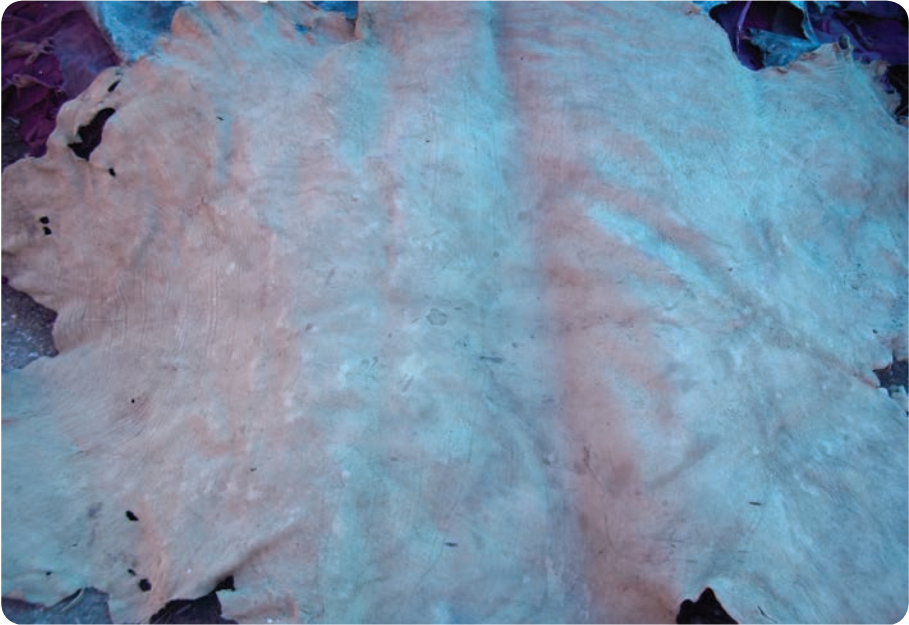
Elbeşte Çukuru

Kumlama Dolabı

Kumlama Dolabının Dış Görünümü

Boyanmaya Hazır Deri Tabakası

Elbeşte Çukuru

Eritilmiş İcyağı

Derileri Yağlayan Bir Tabak Ustası

Yağlanmış Deri Tabakası

Kırklık

Boyanmış Deri

Ferece Aletiyle Deri Temizleyen Bir Usta

SARAÇLIK

Temel malzemesi daha çok deri daha az ağaç işlenmiş demir olunca Maraş'ta en ileri sanatlardan biri serraçlık/ saraçlık idi. Saraçlar başta at, katır, beygir, eşek olmak üzere her çeşit hayvanı donatırlardı. Saraçlar çeşit çeşit yular yaparlardı. Bir tarafı zincir olan yuların yapımına zincircilerde iştirak etmiş olurdu.

Yuların çeşitleri olurdu. Mesela:

- 1-At yuları
- 2-Katır yuları
- 3- Merkep/ eşek yuları
- 4- İnek yuları
- 5 -Sade kayıştan köpek yuları
- 6- Sade kayıştan keçi ve koyun yuları

Saraçlar alt tarafı deriden üst tarafı demirden ağızlık yaparlardı. Böylece ağızlığın yapımına demircide iştirak etmiş olurdu.

Çift sürerken inek ve at yeni boy sürmüş olan çubukları yiyebilirdi. Onlar içinde ağızlık yapılırdı. Yem torbalarını ise kıl ipten mazmanlar yaparlardı.

Hayvan yolda gider iken sağa sola bakabilir, Buda hayvanın yürüyüşünü zora sokabilirdi. Bu yüzden sırf gözünün önüne baksın diye gözlük yapılırdı.

Atlar için eğer yaparlardı. Eğerinde çeşitleri vardı. Bunlar:

- 1- Osmanlı eğeri
- 2- Alman eğeri
- 3- Çerkez eğeri
- 4- İspanyol eğeri
- 5- İngiliz eğeri
- 6- Marake eğeri

Bu eğerlerden Osmanlı, Alman, Marake eğeri Maraş'ta yapılırdı. İngiliz, İspanyol Maraş'ta yapıldığı gibi Mardin ve Diyarbakır yörelerinden de gelirdi.

Çerkez eğeri Göksun, Bursa ve İstanbul'dan geldiği gibi burada da yapan ustalar bulunurdu. Eğer dışarıdan gelen eğerler tamire muhtaç olursa tamirleri her halükarda burada yapılırdı.

Eğerlerin çatısı ağaçtan olurdu. Yalnız Marakenin ön kaşı ağaçtansa, arka kaşı demirden olurdu. Bütün eğerlerin dış kısmı deri, hayvan sırtına binen iç kısmı ise keçe olurdu.

Osmanlı eğerlerinin üstüne ayrıca kırmızı veya mavi renkli keçe

atılırdı. Bu keçeyi ise herkes zevkine göre süslerdi. Süslemelerde deri, sırma, sim, glabidin kullanılırdı. Keçenin üstüne kuş, hançer, armut, balık, gül gibi resimler işlenirdi.

Semeri, eğeri, hayvan sırtına sabitlemek için paldın yaparlardı. Paldın her halükarda tek yahut çift katlı deriden olurdu. Semer at harici hayvanlarda kullanılırdı. Üzenginin ayak basan kısmı demirciden gelirdi. Ancak bunun bağlantılarını saraçlar yaparlardı.

Üzengilerde iki kısım olurdu.

1- Demiri biraz kısa zayıf tutulan, "çubuk üzengi"

2- Demiri biraz kalım tutulan "kazan üzengi"

Üzengi atlara mahsustu. Üzenginin saraçlar tarafından yapılan deri kısmının adı ise "zahma" idi

Saraçlar sade inek derisinden dizgin yaparlardı. Kamçı yaparlardı. At muskası yaparlardı. At muskaları sırma ile sim ile işlenir süslenirdi. Hayvanın başına geçirilir buda onun nazarlığı olurdu. Bu musgalar boncuktan da yapılır. İnek yahut atın boynuna geçirilirdi.

Birde musgaların ağıl adı verilen türü vardı. Bu tarzda musganın yerini süslü bir topuz tutardı.

Gusgun yaparlardı. Gusgunla eğer, atın koltuğu altına bir çeşit rapt edilirdi.

Hamit yaparlardı. Hamit araba kullanımı ile çift sürmede kullanılırdı.

Kedene yaparlardı. Kedene sade çitte kullanılırdı.

Çift sürmek için çit hayvanı kullanılacaksa ağaç bağlantılarını saraçlar yaparlardı. Eğeri boyna bağlayan döşlüğü bunlar yapardı.

At arabalarının sırtına atılan gömleği bunlar yapardı.

Palaskayı bunlar yaparlardı. Çeteler palaskasız olmazdı.

İçine kişinin kullanımı için gerekli günlük malzemelerini koyduğu guburluğu saraçlar yapardı. Guburluğun çepi körüklü olurdu. Yoksa rahat malzeme konmazdı. Ancak cebin biri düz olurdu. Çünkü ona göre de konacak cilet gibi malzemeler olurdu. Guburluğun ceplerinin üstünde birde süslü perde görevini yapan üst kapak olurdu. Guburlukta zemin; siyah deri olur, deride kırmızı sırma deri ile dikilirdi.

Daha bunun gibi bir nice ihtiyaç malzemesinin yanında saraçlar para cüzdanları yaparlardı. Bunlardan birinin adı Osmanlı para cüzdanı, biride bozuk para cüzdanı idi.

Daha eskiye giderseniz saraçlar cehizlik eşyada yaparlardı. Köylü kızları fes giymeden gelin olmazlardı. Fesler sırmayla süslenir kenarlarını da altın takılırdı

Her gelin kızın K.Kerimi olurdu. Bunların sırmayla işlenmiş, süslenmiş kaplarını, bunlar yapardı.

Sırmayla işlenmiş, süslenmiş hamam bohçalarını bunlar yapardı.

Gelin kızlara, kadınlara mahsus pabuca benzer hapaplar olurdu.

Bunların deri kayışları

simle işlenir süslenirdi, sonrada hapapa rabtedilirdi. Cehizin bu süslü hapaplar şartıydı.

Çağ orta çağ, insanların işlemeye güç yetirdiği deriler, saraçlar tarafından insan ihtiyacı için kullanılırdı. Malzemeler yapılırdı. O zaman naylon, naylon ürün yoktu. Araba yok hayvan çoktu. Bunun herkes tarafından alınabileni merkep, zor alınanı attı. Zenginin atı olurdu. Zenginde varlığına göre onu süslerdi. Velhasıl saraçlar insanların ve daha çokta ulaşım vasıtası hayvanların ihtiyaçlarına koşarlardı.

Bu bilgiler 1957 doğumlu Muhtar Açıkgöz, 1960 doğumlu Zafer Güzlek ve 1928 doğumlu Hacı Ahmet Çingıldan alınmıştır.

Mesleğin diğer ustaları:

Şaban Yönder

Nuri Semerci

Yapım Aşamasında Hamut

Yapım Aşamasında Katır Seme

Yapım Aşamasında Hamut İskeleti

Yapım Aşamasında Hamut İskeleti

Bitmiş Halde Hamut

Boncuktan Hayvan Süsleri

Hayvan Yularları

Özel Siparişle Yapılan Bir Eğer

Yukardan Aşağı: Katır Yuları, Köpek Tasması

At Yuları

Demircilerin Saraçlar İçin Yaptığı Demir Halkalar

Paldın

Eski bir Katır Heybesi

Katır Zincirleri

KULLANILAN ALETLER

Saraçların Kullandığı Eski Bir Makine

Deri Gerdirme Aleti Haddeler

Soldan Sağa: Matkap (Burgulu) Tokmak, Törpü, Bıçkı

Soldan Sağa: Oval Zimba, Ayaklı Pergel, Yuvarlak Delik Zimbasi, Mum

Soldan Sağa: Masat, İye, Büyük Çekiç, Küçük Çekiç, Tabii Bileme Taşı, Suni Bileme Taşı

Soldan Sağa: Muşta, Küçük Teber, Büyük Biz, Yan Keski, Kelpeten

Soldan Sağa: Ayaklı Keski, Teber, Deri Makası, Tel Makası,

Yaşayan Saraç Ustalarından Muhtar Açıkgöz

Yaşayan Saraç Ustalarından Zafer Güzlek

Koşum Takımlarının Satıldığı Bir Saraç Dükkanı

KÜLEKÇİLİK

Eski Maraş'ta külekçiler vardı. Ev malzemelerinin bir kısmını da bunlar yaparlardı. Bunlar söğüdü alırlardı. İncecik biçtirirlerdi. Ölçülü hale getirirlerdi. Güneşe sererler, özsuğunu tabiata verirlerdi. Sonra yeniden suya bastırır, akşam olunca üst üste koyarlardı. Sularını birbirine yedirirlerdi. Sabahtan alır, aletinden geçirir, bükülmüş hale getirirlerdi.

Beraberinde kavaktan karaçamdan tahta biçerlerdi. Bunu da kuruturlardı. Sonrada bunlardan:

- 1- Ekmek tahtası yaparlardı. Tahtanın altı üstü, genelde kavak olurdu. Tahta çapları arası ise 60-70 cm gibi ayarlanırdı.
- 2- Tuz küleği yaparlardı. Tuz külekleri küçük olur, üstü yarım kapak olurdu.
- 3- Yoğurt küleği yaparlardı. Bunlar küçükten büyüğe doğru olurdu. 30 kg bulunanı dahi yapıldı. Bunlarda kapak olmazdı. Kulp istenirse ilave edilirdi.
- 4- Ölçü amaçlı çelik yaparlardı. Çelik yarım grat demektir. Yarım gratsa 11 kg'na karşılıktı. İstenirse yarım çelikte yaparlardı.
- 5- Grat yaparlardı. Grat 22 kg'na eşitti. Grat üstü açık kapaksız yapıldı. Genelde gratla buğday gibi hububat türü ölçülürdü.
- 6- Adana yöresi için şinik yaparlardı. Şinik 8 kiloya mukabildi.
- 7- Yine Adana yöresi için havai yaparlardı. Havai 16 kg'na mukabildi.

Külekçiler bunların yanında gem (harman dövmek için yapılan alet) de yaparlardı. Gem çamdan yapıldı.

Beşiği de külekçiler yaparlardı. Beşiğin büyüğü küçüğü de olurdu. Küçüğü çocuklar için oyuncak teşkil ederdi.

Bu bilgiler baba mesleği külekçi olan 1934 doğumlu Hüseyin Külekçiden alınmıştır.

Hüseyin Külekçi mesleği babası Ahmet Külekçiden almıştır.

Mesleğin diğer ustaları ise:

Hacı Külekçi

Mehmet Baltutan

Mustafa Kalay

KULLANILAN ALETLER

Yukardan Aşağı: Üdürgü, Yay

Soldan Sağa: Keski, Delgi, Makas

Soldan Sağa: Törpü, Testere, Çekiç, Gönye

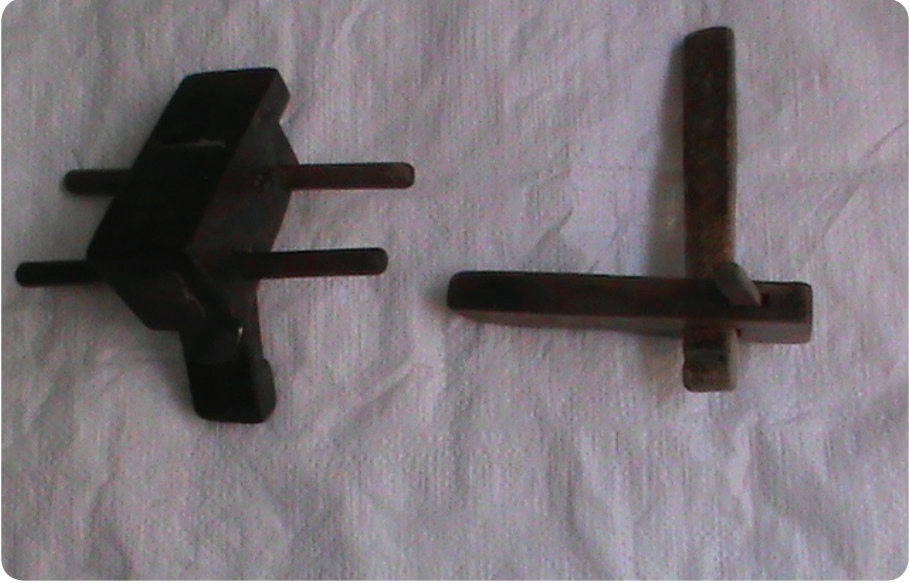
Yukarıdan Aşağı: Çekiç, Silgi

Küştere

Soldan Sağa: Silgi ve Sinkar

Soldan Sağa: Silgi ve Sinkar

ÜRÜNLER

Ekmeklik (Ekmek Tablası)

Oval Keklik Kafesi

Köşeli, Geniş Keklik Kafesi

Soldan Sağa: Halbur ve Sarat

Şinik

Çelik

Tuz Kulekleri

Yoğurt Kulekleri

Yoğurt Kulekleri

HAPAPÇILIK

Eski Maraş'ta ev aletlerinin bir kısmını da hapapçılar yaparlardı. Hapapçılar:

1-Yayık yaparlardı. Yayıkta iki kısım olurdu. a) Asmalı b) Dövmeli Bunlar sert olduğundan karaçamdan yapılırdı.

2- Ekmek tahtası yaparlardı. Ekmek tahtası karaçamdan da ağçamdan da yapılırdı.

3-Evraç, oklava yaparlardı. Oklavanın bir ekmek yapmak için birde sargı sarmak için olanı olurdu. Bunlar ağçamdan da karaçamdan da olurdu.

4- Et doğrama tahtası, kütük, hapap, tarhana küreği, Elbistan debgisi, tarhana küreği, aşure küreği,havan, sarımsak döveceği, tokaç, deveme, merdane, sarma oklava, ekin biçmekte kullanılan aynalı kayışlı ellik, çocuk oyuncağı olarak yürüteç, yayık eli, depgi, su fıçısı vs. yaparlardı.

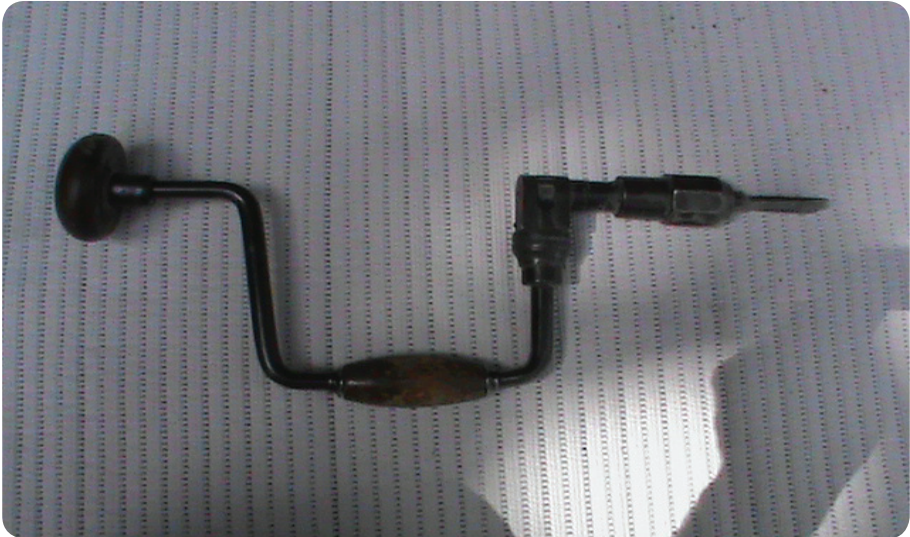
Bunların yapımında çınar, dut, meşe, karaçam vs. kullanılırdı. Bu yapılanların çeşitleride olurdu. Diyelim sade oturak olur, hasırlı oturak olur, düz oturak olurdu. Hapapın içeri için olanı ayrı dışarı için olanı ayrı olurdu. Kadının hapabı zarif, erkeğin hapabı kaba olurdu. Ağaçtan malzeme cinsine göre çıkarılırdı. Duttan mimber yapanlar çıkardı. Körük her ocağın olmazsa olmazı idi. Deveme oğlan çocukları için en büyük oyuncaktı. Eski toplum ziraat toplumu idi. Bellere, kazmalara, küreklere, baltalara vs. sapı hapapçılar yapardı. Büyük saplar genelde meşe, çınar gibi sert ağaçlardan yapılırdı. Çekicin büyüklü küçüklü çeşitleri olurdu. Bunlara da ağaçtan her çeşit sapı hapapçılar yapardı. Hapapçıların sanatta yan komşusu çıkırıkçılar olurdu. Çıkırıkçılar ağaçları çekerlerdi. Çekerek şekil verirlerdi. Kendilerinden ziyade, kendilerine bağlı çalışan marangozluk gibi yan sanatları beslerlerdi.

Bu bilgi Baba mesleği hapapçı olan 1958 doğumlu Halil Sonışten alınmıştır. Mesleği Halil Sonişe öğreten Baba Aşıklıoğlu Hasan Sonıştir. Halil Soniş Maraş'ta mesleğin son temsilcisidir.

Demirciler Çarşısında Bir Habbaçı Dükkanı

KULLANILAN ALETLER

El Burgusu

El Silgileri

Soldan Sağa: Çekiç, Kelpeten, Ağaç Yontma Keseri

Çekiçler

Törpüler

ÜRÜNLER

Börek Hazırlamada Kullanılan Küçük Tahtalar

Soldan Sağa: Tava Ispatulası, Oklava Ve Maşa

Havanlar

Makara

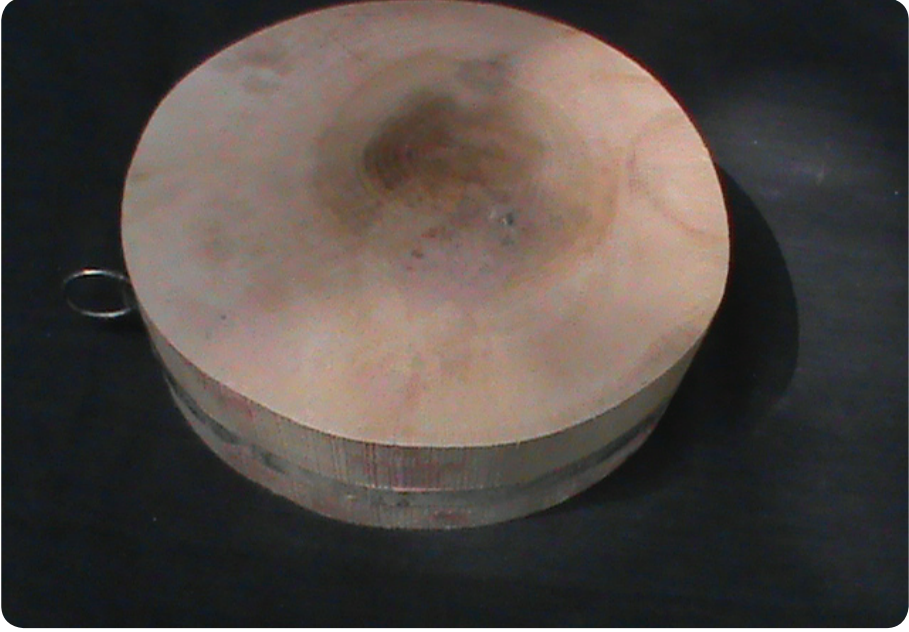

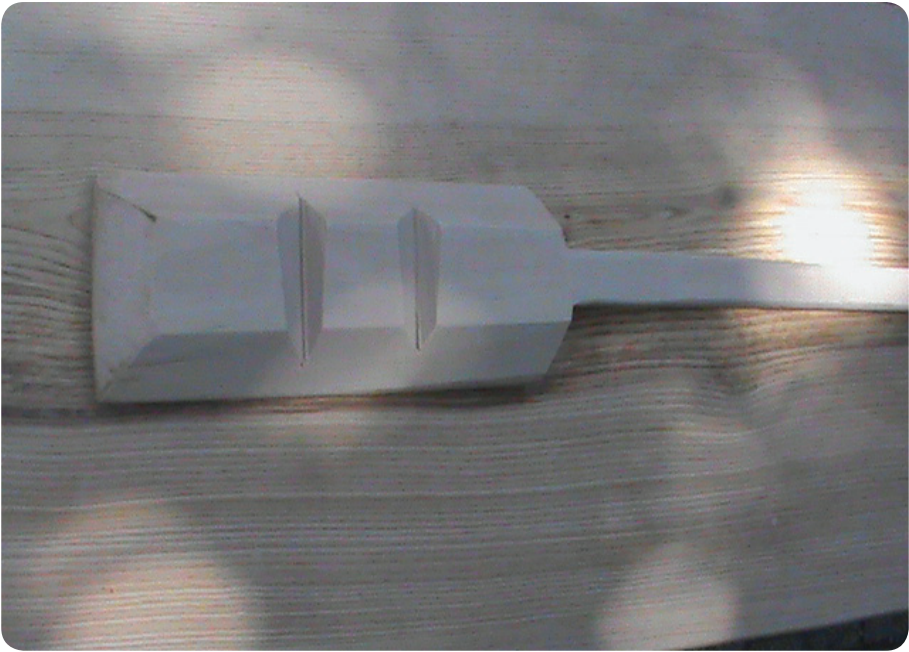
Deveme

Yukardan Aşağı: Evraaç, Büyük Oklava , Küçük Oklava

Et Kütüğü

Tokaç (Tohaç)

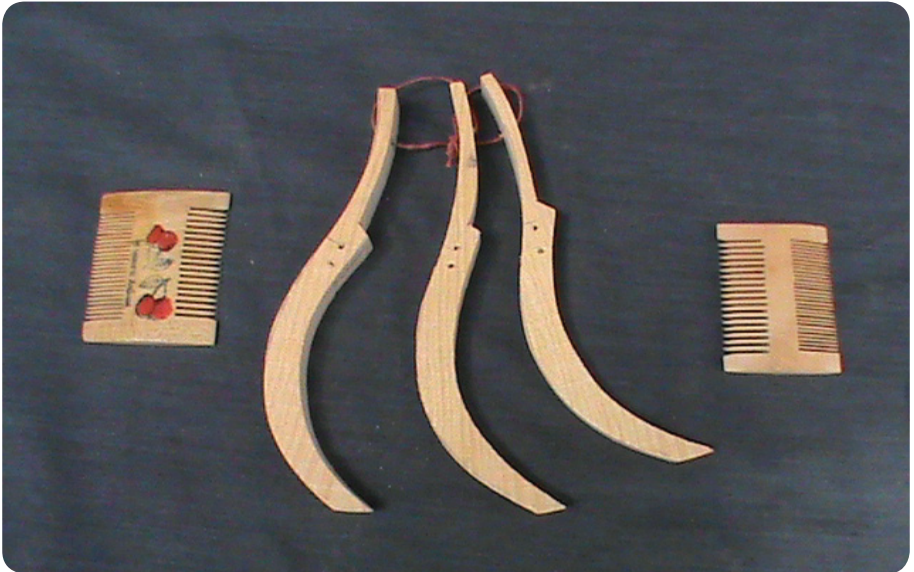
Yayık Eli

Yağ Debgisi

Takunya (Hapap)

Soldan Sağa: Tahta Tarak ve Elik

Yayık

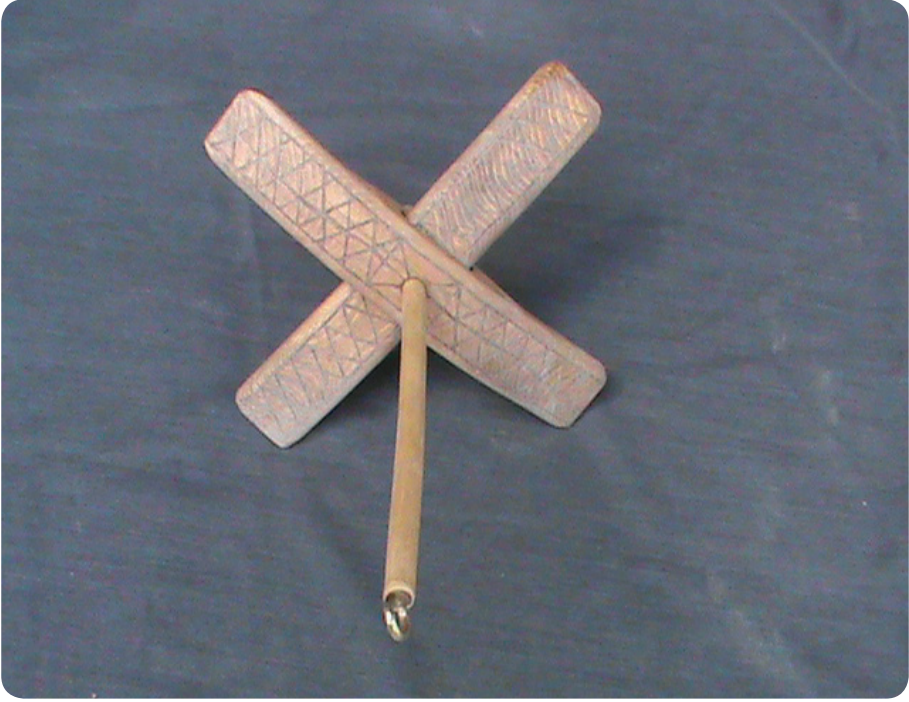
Tabure

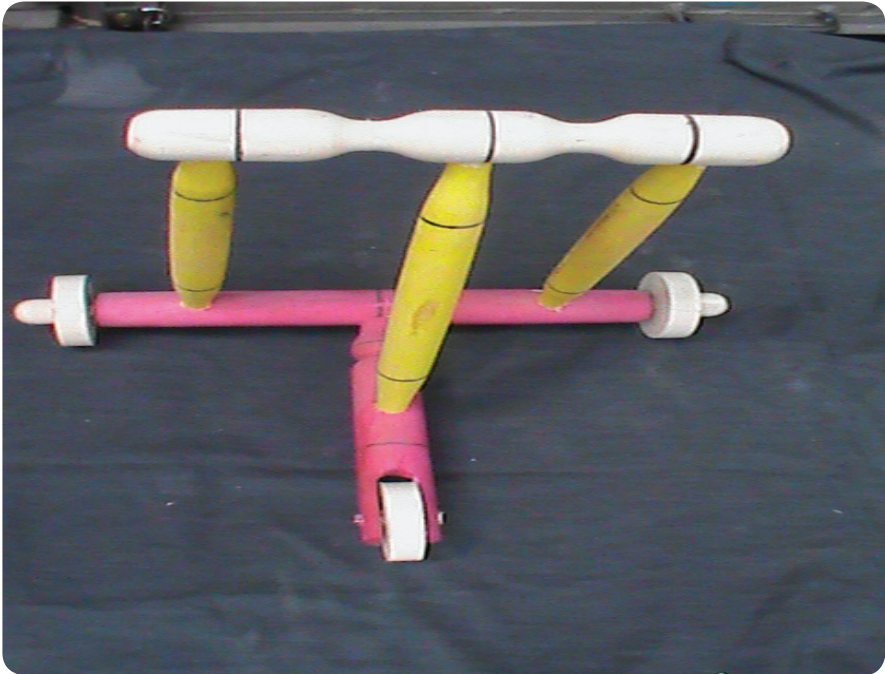
Hasır Tabüre

Sandalye

Kirmen

Yürüteç

Kazma ve Keser Sapı

Satışa hazır Kürek ve Kazma Sapları

Büyük Ekmek Tahtası ve Küçük Tahtası

Et Kütüğü

Küçük Ekmek Tahtası

Yufka Yapmada (Ekmek Açmada) Kullanılan Ekmek Tahtası

Yuvarlak Ekmek Tahtası

Muhtelif Sarımsak Dövecikleri

Merdane ve Oklava

Çomça ve Yemek Kaşıkları

Tahta Yayık Yapma İşini Sürdüren Son Usta Halil Soniş

ÇIKRIKCILIK

Ağaç Maraş'ta çoktu. Çeşit çeşitti. Bunlar üstünden bir meslekte çıkırcılıktı. Ağaç üstünde tam bir meslek olmaktan ziyade bir yan koldu. Ürettikleriyle birçok mesleği beslerlerdi. Tamamlarlardı.

Ürettikleri şunlardı.

1- Meşe, kesme, karadal ve çeviz gibi sert ağaçlardan balyoz keser ve çekiç sapı yaparlardı.

2- Her şeyi ağaç, bakırcı tokmağı yaparlardı

3- Trabzon (korkuluk) aralarına büyük küçük türlü parmaklar yaparlardı. Korkulukların süslenmesi bunun içindeydi.

4- Marangozlar süslü cevizden beşikler yapar, onlarda bu beşiklerin parmaklarını ürümbeçlerini (uzun çubuk) yaparlardı. Marangozlar masa yapar, masanın ayaklarını, sandık, konsol yapar, bunların tutmayı, açmayı sağlayan toplarını vs. yaparlardı. Çıkırıktaki çekilerek marangozlar için ne yapılabilir, bunları yaparlardı.

5- Çamdan devemeleri bunlar yaparlardı.

6- Çeşit çeşit işkembeleri bunlar yaparlardı. Bunlar sade ağaç ve hasır karışımı olurdu.

7- Duttan mimber yapılı, çekilerek ortaya çıkartılan süsleme işlerini bunlar yapardı. Çıkırıktaki çekilerek ağaca onlarca şekil verilir, bunlar evlerde kullanılan alet olur, vs. Bütün bunları çıkırıkcılar yapardı.

Bu bilgi 1944 doğumlu Ali Kaya Denizdurduran'dan alınmıştır. Ali Kaya bu mesleği Cırlök Hacıdan bellemiştir. Küçüklüğünden bu yana bu mesleği yapmaktadır.

Mesleğin Diğer Ustaları. İse,

Ökkeş Solukalan

Mehmet Gençgil

Mehmet Selaldı

Hanifi Gençgil

KULLANILAN ALETLER

Çıkrık Tezgahı

Soldan Sağa: Yassı Ada, Törpü, ve Keser

Soldan Sağa :Küçük Yassıada ve Tırnaklılar

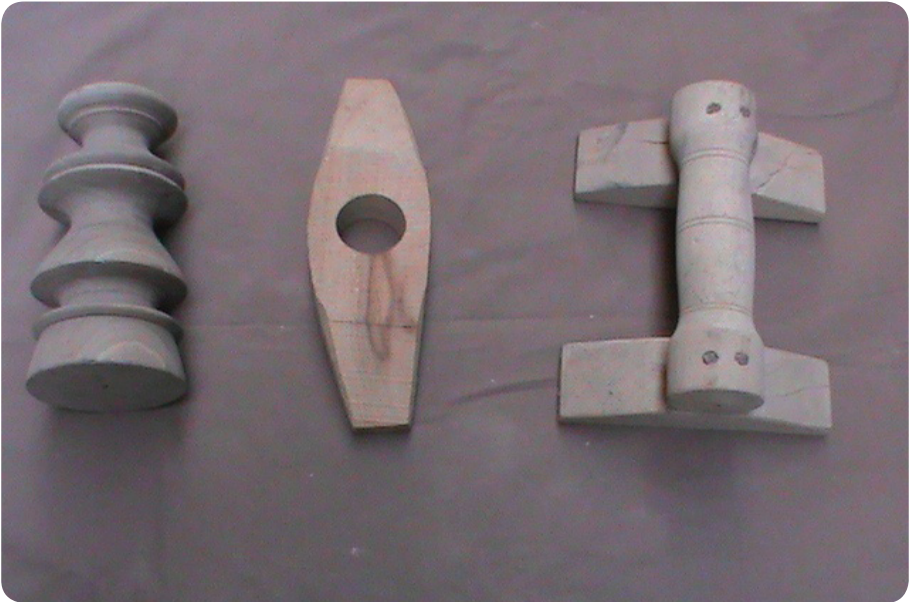

Soldan Sağa:Törpü, Yassıada ve Tırnaklı

ÜRÜNLER

Soldan Sağa: Havaneli, Kuyumcu Tokmağı

Soldan Sağa: Boğumlu Havaneli, Bel Depkisi, Teneke Kulpu

Soldan Sağa: Keser Sapı, Merdiven Korkuluğu, Fiskos Masa Ayağı

Hassas Tokmaklar

Soldan Sağa:Mühür Sapı, Merdiven Korkuluk Başları

Son Çıkrik Ustalarından Ali Kaya Denizdurduran

Tezgahı Başında Bir Çıkrık Ustası

KÖMÜRCÜLÜK

Eski Maraş'ta en çok tüketimi olan şeylerden biride kömürdü; kömürü Kömürcüler yapardı.

Kömürü en çok maden eriten demirciler gibi esnaflar kullanırdı. Sonrada evde, işyerinde insanlar ısınmada kullanırdı.

Madende kullanılan kömür karaçamdan yapılırdı. Çok dayanıklı olmamakla beraber ısısı fazla olurdu. Yanarken çingı çıkarmazdı. Kebapçının, hane halkının da kullandığı kömür ise mazıdan olurdu. Zira mazı kömürü dayanıklı olurdu.

Maraş'ta Kapıcam, Elmalar tarafında karaçam çoktu. O bakımdan bu mevki kömür yapımı için çok elverişli idi. Bu alt yapıyı değerlendiren bölge halkı ağırlıklı kömür yapım işiyle uğraşırdı. Bu onların baba dede mesleği idi. Kömürü yapanlar Haleb'e kadar olan bölgede kömürlerini satarlardı.

Elmalar tarafı kömürü şöyle yaparlardı. Evvela yeri hafif çukurca içeri doğru deşer temizlerlerdi. Buraya birbirine paralel araları açık halde kalın odunlar atarlardı. Bu kalın odunlara yandırık ismi verilirdi. Sonrada bunların üstüne terslemesine birbirine paralel odunlar düzerlerdi. Bu odunların en önde olanı kuru ve ince olurdu. Bundan sonrası ise inceden kalına doğru dizilirlerdi. Dizilen odunların yüksekliği bir metre gibi tutulurdu.

Odunlar önceden tutuşturulurdu. Yanan odun kömür olduğunda kırılır yandırıkların aralarına düşerdi. Önden yananın ısısı alevi arkayı da tutuştururdu. Onlarda yanan kömür olduğunda kendini taşıyamaz olur kırılır kalın odunların (yandırık) arasına düşerdi. Odunlar kalınlaştıkça yanması zorlaşır, bu durumda üstlerine kuru odun atılırdı. Yanan kuru odun yaş odunların yanmasını kömürleşmesini süratlendirirdi. Odun sonuna kadar yakılarak bitirilirdi.

Ancak işin şurası iyi takip edilirdi. Yere düşen kömürlerin üstü süratle toprakla örtülürdü. Böyle olunca da kömür olarak yere düşen odunlar küllenmez, küllenerek kaybolmaz, tam tersine yanmayan kısım toprağın altına için için yanar kömürleşmesini tamamlardı.

Yanma biter kömür soğur uzunca bir sıırıkla oluşan yığın aşağıdan yukarı karıştırılır, karıştırılarak topraktan ayrıştırılır, toprağın aşağı inmesi kömürün yıkarı çıkması sağlanırdı. Tamamen soğuyan kömür çuvallanır şehre intikal ettirilir satışa sunulurdu.

Bu tür kömürde bir yük kömür için dört yük odun kullanılırdı. Bu şekil elde edilen kömürün adına kara kömür denirdi.

Bu tür kömür yaş karaçamdan elde edildiğinden kullanılırken çingı çıkarmaz fazlasıyla ısıda verirdi. Onun içinde demircilerin kuyumcuların

tercihi idi.

Buna karşılık Kuzucaklılar daha çok mazıdan, az da olsa ardıçtan kömür yaparlardı. Ve yapılış tarzı da farklı idi. Adına da boğmaca derlerdi.

Boğmacada usul ortaya kalın bir direk dikilirdi. Direğin etrafına bu defa kısa boylu kırılmış meşe odunları dizilirdi. Bunu tam orta yere geleni kuru odun olurdu. Odunların dizilimi bir kubbe ortaya çıkaracak şekilde olurdu. Bunun üzerine çalılar çalılar üzerine toprak atılırdı. İş biter ortadaki direk çekilir. Ortaya çıkan boşlukta ateş yakılırdı. Yanan ateş odun bitinceye kadar devam ederdi. Yanma bittiğinde üsteki toprağın ağırlığı sebebiyle kubbe çöker, oluşan kömür toprağın altında kalır içindeki yanmayan kısımda için için yanardı. Kömür soğur topraktan ayrışır kullanıma hazır hale getirilirdi. Bu kömür ısınmada kullanılırdı. Zira dayanıklı olurdu. Mangalların kömürü bu idi. Evlere kış girerken çuval çuval alınırdı. Çuvallardaki kömürün parçalanmamış parçalanmışından çok olurdu.

Ağacı bol Maraş'ın kömürü tarihte ağacı az vilayetlerin hepsine giderdi. Kazanç kapısı olurdu. Para kar getirirdi. Ancak Kuzucaklılar'da, Elmalarda her nereye giderlerse ellerinden yüzlerinden tanınırlardı. Kömür kokusu her taraflarına sinerdi. Bu aynı zamanda bir dışlanma sebebi idi. Buda onları üzerdi.

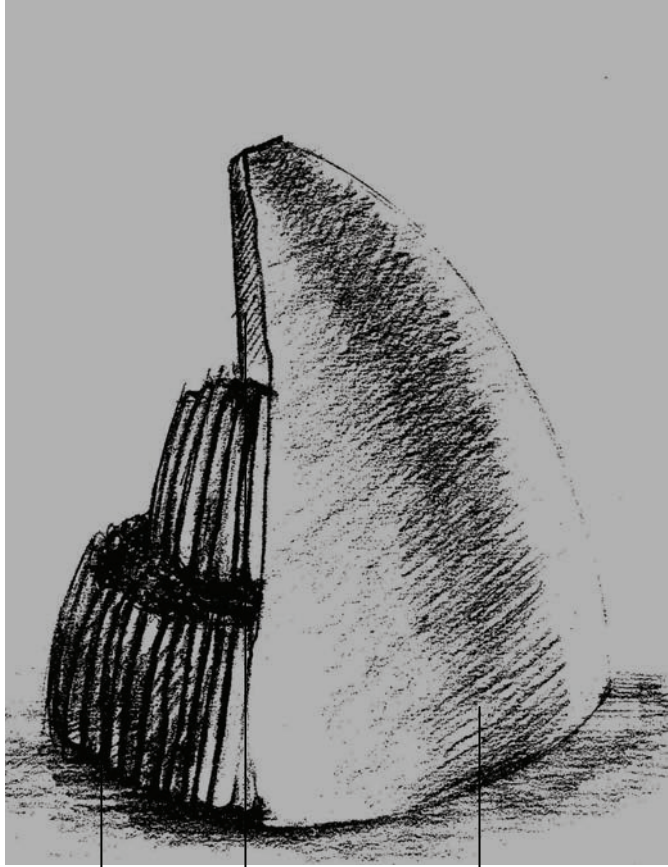
Yıllar var buralarda kömürcülük bitti. Zira devlet ağaç kesimini şartlara bağladı. Tahdit etti. Tahsis de olanlar için yeterli olmadı. Üretim dışarı kaydı.

Şimdilerde yapılıp gelense, güneyin portakal limon. zeytin, vs. ağaçlardan yapılan kömürlerdir.

Elmalar, Kuzucaklılar kömür yaptıkları süre içinde en nihayet ekmek yerlerdi. Zira kendi tabirlerince yaş keserlerdi kazançları da hayır etmezdi.

Şurası muhakkak sanatı sadece ağaç kesiminin yasaklanması öldürmedi. Sanayileşme tabiata hakimiyet getirdi. Isınma şekli değişti. Doğuda olmayan daha çok ısı veren çıkarıcı kok gibi kömürler Batıdan geldi. Çamdan meşeden olan kömüre ihtiyacı azalttı. Devre dışı bıraktı. Sanat geriledi. Ve sonunda kömürde sanayi ürününe dönüştü.

Bu bilgi Elmalar Köyünden 1945 doğumlu Ali Topaldan alınmıştır.

Kubbenin Temsili Alt Odunlu Kısımları Ortaya Konan Direk Kısımları Topraklanmış Kısımları

Kömür Elde Edebilmek İçin Odunla Yapılmış Olan Kubbenin Topraklanmadan Önceki Hali

Kömür Elde Edebilmek İçin Odunla Yapılmış Olan Kubbenin Topraklanmış Hali

Kömürün Topraktan Ayıklanması

Topraktan Ayıklanmış Kömür

Torbalanmış ve Satışa Hazırlanmış Kömür

KİREÇÇİLİK

Eski Maraş'ta kireççilik sanattı. Kireççilik yapan ve kireççi lakabını taşıyan aileler vardı. Bunlar kireççilikle alakalı birikimlerini korurlar kendi aralarında nesilden nesile birbirine aktarırlardı.

Öyle ya kireççilik Türk'ün yapılarında en önemli malzemesi idi. Kireç taşın yakılması ile elde edildiğinden zamanla aslına döner taşlaşırdı. Yapının ömrünü uzatırdı. Tabiata daha çok direnirdi.

En eski Maraş'ta kireççilik Ahır Dağının Tömeğe çıkış noktasında yapılırdı. Bu mıntıkanın sağı Cancık Mağarası solu Üngüt'ün üst çizgisi Gövkaya mevki idi. Bu mevkinin kireç istihsalinde seçilmesinin en büyük sebebi ise şunlardı:

- 1- Bölgede kireç taşı çoktu.
- 2- Ormanlık bölgelere yakındı.
- 3- Ahır dağının bu bölgesin de oluşan kavis bölgeyi rüzgardan korurdu. Çünkü Maraş'ta çok rüzgar eserdi. Birde yaz boyu esen garbisi vardı. Bunlar alanı içinde yanan ateşin gücünü kırar zayıflatırdı. Dağın korunaklı bölgesinde ise daha az zarar verirdi.

Kireç istihsal edecek şahıslar önce yeri 3-5 metre derinlikte eşerdi. Bu eşilen çukurun eni 3-4 metre olurdu. Bu çukurun altına doğru birde çukurun güneyinden yol yapılırdı. Çukura iniş bu yolla olurdu. Dairevi olan çukurun dibi temizlenirdi. Taşların küçük/helik olanları kullanılarak, bu çukurun tabanından itibaren bir kubbe yapılmaya başlanırdı. Kubbenin duvar yüksekliği 1.5 metre olduğunda çukura açılan yola bir kapı bırakılırdı. Kubbe bittiğinde bu kapıdan içeri odun atılır yakılırdı. Kubbe yukarıya doğru daraldıkça kullanılan taşlar büyüdü. Araları yine helikle beslenirdi. Kubbe yer seviyesine geldiğinde artık dairevi olarak iyice daralırdı. Bir bir-birbucuk metre daha yükseldiğinde ise birleşir biterdi. Kubbe yer seviyesine kadar sırtını toprağa verir güç kazanırdı.

Ayrıca duvar sistemi içerisinde örülür, dayanışma içine girer, daha bir güçlenirdi. Büyüyen taşın adına "çatı taşı", en üste konulan taşın adına ise "kilit taşı" adı verilirdi.

Kubbe biter yerin üstünde kalan kısmına bir miktar çamur bir miktarda toprak atılırdı. Buda içeri dışarı hava akışını engellerdi. Bu duvar, kubbe yapılırken ama içerde iskele kullanılır ama çatı yapılırdı. Ancak şu bir gerçektir ki taşlar iyi seçilirdi. İçinde çakmak taşı barındıran taşlar kullanılmazdı. Çünkü çakmak taşı yakıldığında patlar yapılan işi berbat eder sonlandırır. Duvar kubbe bittiğinde muhkem bir yapı ortaya çıkardı. Bu yapının şöyle yahut böyle yıkılması düşünülemezdi. Artık sıra

ateşlemeye gelirdi.

Çukura açılan yoldan odunlar indirilir, açılan ve tabandan yüksekliği 1-1.50 metre olan kapıdan içeri atılır, sonrada yakılırdı. Bu yakılma sürekli hiç ara verilmeksizin 3-4 gün devam ederdi. Aralık verilse yakma bir işe yaramazdı. Taş yanmaya başladığında ses çıkarır sanki ağlardı. Pişmesi biter, ağlaması biter, olduğunun alameti olarak bir koku bırakırdı. Koku verirken rengini de atardı. Bu noktaya gelindiğinde yakma bırakılırdı. Yakma bittiğinde 30-40 ton odun yakılırdı. Neticesinde ise 25-30 ton kireç elde edilirdi. Odun yüzde yüzse kireç ona nisbeten yüzde seksen olurdu.

Sönen sıcaklığını bırakan kireç artık sökülmeye başlanırdı. Elden geldiği kadar yanan taşlar tüm çıkarılırdı. Eğer kendini bırakmayan taş olursa açığa bırakılır onunda kendini bırakması sağlanırdı. Tüm alınabilinen tüm alınır, kalanlarda toz alınır çuvallara konurdu.

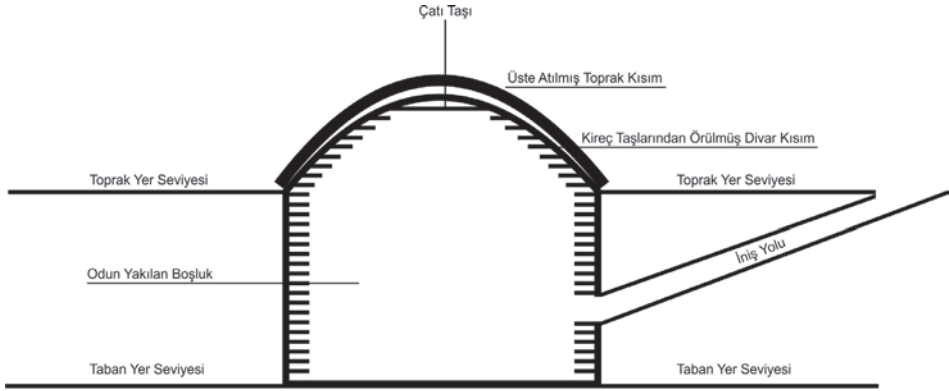
Günlerce yanan ateş tabanda bir kül ve odun kömürü yığını bırakırdı. Bu yığın elenir, kömürleri çıkarılır, satılır parası evin hanımına bırakılırdı. Yine yakılırken odunları karıştırmada kullanılan çam saplarının kalan kısımları satılır, kömürde olduğu gibi parası hanımlara verilirdi.

Kireç çok önceleri yük hesabı satılırdı. Sonra kilo hesabına döküldü. Buna göre çatıdan çıkan iri kireçler 20-25'e satılırsa toz olanı onun yarı fiyatına satılırdı. Tartı başlangıçta kulplu büyük terazilerdi sonra basküller çıktı. Yine çuval gitti lastikten kavsaralar geldi. Kulpları olan kavsaralarda kireç alınır satılırdı.

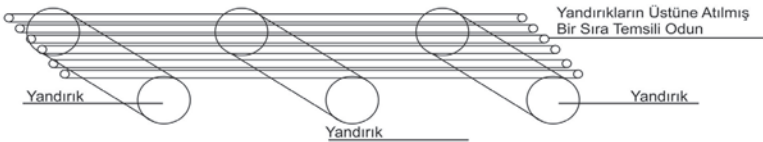
Doğu medeniyeti hep böyle çökerdi. Zamanla bu mevkide odun azalmıştı. Ta Bertiz, Maksudlu'ya kadar orman tükenmişti. İş bu sebeple kireççiler güneydeki Çakallı Köyü, Yeldeğmez mevkine taşındılar. Fakat adının tersine yel çok değdi. Tahsis odun pahalı geldi. Maliyet arttı. Buradan da Tekire doğru taşındılar. Çataloluk Mevkinin mesken tutular, fakat yine çabucak odun sıkıntısı çektiler. Lastiğe yöneldiler. Çevreyi kirlettiler, şikayet edildiler. Sonunda Türkiye ölçüsünde iş sanayiye yöneldiği için teknolojiye yenildiler. Tarih sahnesinden çekildiler. Ancak teknolojiye yenilmekle beraber bazı aileler bu işte tarihe adlarını yazdırdılar. İsimlerini bıraktılar. Meslekleriyle yaşayıp meslekleriyle öldüler. Boğaz Kesen Kireççi Sokağında oturan, kömeleri olan, Kireççi Ailesi fertleri "Kireççi Mustafa, Kireççi İsmail, Kireççi Ali, Kireççi Hüseyin" gibi. Sağ Torun Hüseyin Kireçcinin ifadesiyle sene 1965'te meslekte havlu attılar. Sade lakaplarıyla kireççi kalır oldular.

Eski zamanda nakliye pahalı idi. Kireç yapmasını her belde bilir bilmezdi. Bilmeyen belde bir inşaatları oldu, orada kireç yok, bulunmuyor, yapmasını bilen yok. O zamanda bilen beldeden adam taşırılar onlara

beldelerinde kireç yaptırırldı. Bu o beldeye kireç taşımaktan daha ucuza gelirdi. Maraş'ta kireç yapmasını bilen aileler vardı. Onların bu sebeple dışarı gittikleri olurdu. Netice belkide büyüklerin küçüklere ifadesiyle kireççiler yaş ağaç kestiler, kestirdiler. Bu tükenmez ağaçları yaktılar, taşları yerinden yurdundan ettiler, kopardılar.Yaktılar. Bir halden başka bir hale soktular. Ölümüne sebebiyet verdiler. Taşlardan, ağaçlardan beddua aldılar.İflahta olmadılar. Belki meslekte ekmek yediler, fakat büyük servetlere ulaşamadılar. Birde teknolojiye yenildiler. Teknolojik ürünlerle rekabet edemediler, Öldüler tarih sahnesinden çekildiler.

Bir Kireç Ocağı Şeması

Elmalı Köylülerinin Karaçamdan Elde Ettikleri Kömürün Tek Sıralık Dizim Şeması

En Evvel Maraş'ta Kireç Yapılan Mevkii: Cancik Mevkii

Cancik Mevkiinde Bulunan Cancik Mağarası

Maraş'ta Son Dönem Kireç Yapılan Yeldeğmez Mevki'den Bir Görünüm

Maraş'ta Son Dönem Kireç Yapılan Yeldeğmez Mevki'den Bir Görünüm

Maraş'ta Kireç Yapılan Yel Değmez Mevki'den Farklı Bir Görünüm

Mamul Kireç

İRİŞKİDCİLİK

Eski Maraş'ta kış yiyeceğinin başında iriškid gelirdi. İriškid Maraş'ta çok sevilen bir yiyecekti. Bunu bazı mahallelerde yapan, yapmayı sanat edinmiş aileler vardı. Onlar iriškidi yapar, çarşı Pazar pazarlardı. Bunlardan iyi yapan tutunur yapamayan piyasadan silinirdi. İriškid yapmak isteyen aile yazdan kekik toplarlardı. Toplatırlardı. Kekik nerede bolsa (Arabçukuru) gibi oradan toplanırdı.

Yine yazdan bağırsak toplanırdı. Bağırsaklar alınır yağından, pisinden kurtarılır sandıklarda tuzlanarak, istif edilirdi. Bu şarttı. Yoksa kışın İriškid için o kadar bağırsak bulunamazdı.

İriškid her hayvanın etinden olurdu. Koyun, Koyun, keçi, dana, vs. gibi. Ama en iyi İriškid dana/inek etinden olurdu. Hayvan kesilirdi ve organları çıkarılırdı. Eti kamilen çekilirdi. İç organlarından ise sadece karın alınır temizlenir, çekilir ve ete katılırdı. Ete iç yağı kesinlikle konulmaz, yerine kasaplardan küçük baş hayvanlara ait olup, satın alınan çözümler çekilerek ilave edilirdi. Çözüm ve karın iriškide ayrı bir tat getirirdi. Bu şarttı. İç yağdan ise İriškidi dondurduğu için kaçınılırdı. Çünkü iç yağ çabuk donardı.

Eski tarihlerde etler kütüklerde elle dövülürdü. Bilahare kollu et makineleri çıktı. Onunla kol gücüyle çekilir oldu. Çok geçmedi elektrikli makineler çıktı. Etler bu makinelerde çekilirdi.

Etler çekilirdi. Teneke hesabı karıştırabilecek bir şeyin üstüne konulurdu. Sonrada her teneke çekilmiş et için iki avuç birleşimi bir avuc tuz bir avuç kekik, üç avuç toz biber, bir avuç dövülmüş sarımsak atılırdı. Bir tek avuçta kamın eklenirdi.

Teneke başı atılan bu baharat yoğrulmadan önce elle ete karışsın için avgalanırdı. Baharatla karışımı yoğrılmaya başlanırdı. Yoğurmada esas baharatın ete iyice yedirilmesi idi.

Ete baharat yedirildimi sıra eti bağırsaklara doldurmaya gelirdi. Bağırsaklar yeniyse temizleme sonrası ters çevrilir doldurulurdu. Yok eğer yazdan temizlenip hep tuzlanarak korunmuşsa, sıcak suda iyice yıkanır tuzdan arındırılırdı. Tuzdan arındırılan bağırsak yine su kullanılarak ters çevrilirdi. Doldurma işlemi bu şekilde başlardı.

Doldurma eskiden oyacağa benzer aletlerle elle yapılırdı. Sonra makine çıktı. Bu defa makinenin önüne takılan bir boru kullanılarak makine ile yapılırdı.

Bu işte önce bağırsağa sucuğun eti doldurulurdu. Sonra bağırsağın uçları bağlanır, orta noktadan başlayarak saç belik yapılırdı gibi sucuk belik yapılırdı. Yani boğumlar yapılarak bölümlere ayrılırdı. Bu pişirirken

rahatlık kolaylık sağlardı

Kış günüdür. Hava tam sıcak gök yüzü tam açık değildir. O bakımdan sucuklar bir gün gibi güneş altında bir şeye asılır, havalandırılırdı. Akşam olduğunda ise toplanır bir çaput üstüne düzenli atılırdı. İstiflenen sucuğun üstü örtülürdü. Üstü örtülen sucuk terler ekşi suyunu bırakırdı. Buna göre şunlar Maraş sucuğunu kurtarırdı.

- 1- Baştan aşağı inek eti kullanılması
- 2- İç yağ kullanılmaması
- 3- Çöbez konulması
- 4- Kendi karnının çekilip ete karıştırılması
- 5- Terletilmesi ekşi suyunun bırakılması, alınması

Bunların toplamı Maraş sucuğunun tadını getirirdi. Sırınsamasını engellerdi. Sucuk suyunu bırakır, sabahleyin olduğu yerden çıkarılır, yuvarlaktır, oklalanır, yassılanırdı. Arkasından da az bir güneşlendirilirdi. Nemi gider gitmez indirilir, hale salınır, satışa sunulurdu.

Çok eskiden Maraş'ta deve çoktu. Taşımacılıkta kullanılırdı. Deveden de iriştirildi yapıldığı olurdu. Ancak deve etinden iriştirildi yapılabırsa kuyruğu hükmünde olan hörgücü istisna tutulurdu. Zira hörküç tamamen yağ idi. Bu hörküçten çıkan yağ eritilir ayrıca satılırdı. Sonra ekiri ilede çörek yapılırdı. Koyun keçi ile yapılan iriştirildi sırsadığı için tutulmazdı. Eğer etin doldurulduğu bağırsak sırsarsa hemen ayrına ıslanır, kokusu ayrına alınır. Yine sırsayan et ayrına ıslanır, aslına döndürülürdü. Ciğerde doğransa ayrına ıslatılsa kendi kokusunu atar et lezzeti alırdı. Bu ayrına bırakılma muamelesi ise 5-10 dakika olurdu. Kesilen hayvanların etli kemikleri fakir fukaraya, ciğerleri ise çalışan işçilere dağıtılırdı.

Maalesef Maraş'ta İriştirildilik sanayiye dönüştürülemedi. Markalaştırılmadı. Üretimi bitti, başka vilayetlerde üretilen sanayi ürünü iriştirildiler (sucuklar) Maraş sucuğuna baskın çıktı. Damak zevki oluşturmuş Maraş sucuğı öldü.

Maraş sucuğı acil zamanlar için iyi bir yiyecekti, yumurtalanır, kahvaltıda yenirdi.

Not: Bu bilgiler iriştirildiliğı sanat edinmiş Cuhadar ailesinden Ömer Kızı Şükriye'den alındı.

Maraş'ta İrişkid Yapımında Kullanılan İlk Makina

İrişkid Mesleğinin Son Temsilcisi Şükriye Hanım

SEMERCİLİK

Eski Maraş'ta hayvan çok beslenirdi. Taşımacılık sanattı. Taşımacılık yapsın, yapmasın çok evin hayvanı olurdu. Buna binerdi evin ufak tefek taşıma işlerini götürürdü. Bu ara hayvanı olmayanlar olanlardan geçinirdi. Hayvan canlı maldı. Oda insan gibi yerdi, içerdi, üst baş isterdi hayvanın üst başı ise en başta semerdi. Teferruat olarak da saraç işi idi.

Semeri semerciler yapardı. Ve semercilerin yapısı hem binmeye hem de yük taşımaya uygun olurdu. Eğerse; saraç işi idi. Sade binmeye uygun düşerdi.

Tarihte semerde kullanılan ağaç çınardı. Çınar yaşken alınırdu. Bundan işlenerek malzeme çıkarılırdı. Zira çınar kuruduktan sonra keser zor çalışırdı. Çınardan bir semer için şu malzemeler çıkarılırdı.

- 1- Sağlı sollu ön kaş
- 2- Sağlı sollu arka kaş. Yalnız arka kaş eğri olduğu için, arka kaşlar eğik çınardan çıkarılırdı. Eğik çınarın damarı eğik olduğu için kırılmazdı. Yok eğer düzden çıkarayım dersiniz düz damar ağaçtan eğime geçtiğiniz yerde kırılmaya, atmaya başlardı.
- 3- Bir çift parmak ağacı çıkartılırdı.
- 4- Dört tane yan ağaç çıkartılırdı.

Ön iki kaş yan yana getirildiğinde tam bir alın olurdu. Bu alına üst yandan parmak ağaçlarının yeri açılırdı. İç yandansa delerek bir çift yan ağaç için yer/ delik açılırdı.

Ön kaş arkadan ve önden tahta kuşak ve çemberle irtibatlandırılırdı. Bunlarda birbirine paralel olur birbirini kuşatırdı. Bu kuşağın önden olanı çember; çivilenirken süs olsun diye çivinin altına tenes ve kırmızı keçe bırakılırdı. Ön kuşağa bunun dışında yine süs olsun diye tenes ve renkli keçe kullanılarak motifler atılır, yapılırdı.

Arka kaş eğimli olurdu eğimli kaşın biri erkek biri dişi ayarlanırdı. Birbiri içine girdirilirdi, Buda onun kaçma şansını sıfırlardı. Arka kaşın her biri üç yerinden delinirdi bunun en üstteki parmak ağacını diğer yandaki iki yan ağacını karşılardı. Birbirine girdirilen arka kaşlar oynamasın içinde çivilenirdi.

Parmak ağacının ön tarafı kalın tutulurdu. Buda onun erkek görevi yapmasını sağlardı. Ön erkek olursa kaşı oynatmazdı. Buna karşılık arka zayıf tutulurdu. Buda onun eğilmesine zemin hazırlardı.

Eğime müsait parmak ağacı, aletinde eğilmiş hale getirilirdi. Eğilmesi için yaş değilse birkaç saat suya atılırdı. Suyu emdiğinde aleti içinde eğimli hale gelmesi sağlanır, beli kamburlaştırılırdı. Ateşe tutulur suyu kızdığında eğimi fazlalaştırılır, kıvamında bırakılır donması beklenirdi. Donan parmak ağacı artık kullanılabilinir demektir.

Yan ağacın her iki tarafı dışı olurdu deliğine girdirilir. Erkek taraf başladığında tıkanır kalırdı. Yan ağaçlar düz olurdu.

Bu çatı donanım, çatı kayışları kullanılarak ta güçlendirilirdi. Bunlar,

- 1- Önde parmak ağaçları delinir, birbiriyle çatı kayışla irtibatlandırılırdı. Sonra semerin iç kısmı (kürtün bu bağlantının ortak yerine bilahare bağlanırdı.
- 2- Ön çatının her birine takılan bir çift yan ağaç ön çıkıntıdan delinir, bir biri ile irtibatlandırılırdı. Buda çatının oynama şansını sıfırlardı. Aynı yan tahtalar arka kaşın dış uzantısında da yine delinir çatı kayışı ile irtibatlandırılırdı.

Ön parmak arkada kayma yapmasın için yine çatı kayışı ile düğümlenirdi. Aynı düğümler arka kaşın birleşme noktasında da yapılırdı.

Bütün bunlar çatının oynamasını engellemek için yapılırdı. Zira oynamalar hayvana işkence yapar eziyet verirdi. Yani bunun için kaburga sağlam olmalıydı.

Özetlersek sağlamlık şu üç şeyle sağlanırdı

1-İrtibatlarda erkeklik dişilik sağlanarak

2-Gereken müsait yerde çivi kullanarak

3-Çivi kullanmaya müsait olmayan yerlerde delik delinip çatı kayışı kullanılarak semerin kaburgası oynamaz hale getirilirdi. Burda dikkat edilen bir şeyde semerin yapıldığı hayvandı. Hayvan eşek olsun, katır, beygir olsun, dişiyse çatının alt kısmı geniş, boyuna gelen kısmı dar tutulurdu. Yok eğer erkekse tam tersi yapılırdı .Böyleyken müşterinin tarifi dahilinde hayvanın iriliği zayıflığı da dikkate alınırdı. İriyse iri, zayıfsa zayıf, küçük yapılırdı. İsteğe bağlı daha başka şeylerde yapılabilirdi.

Semerin birde alt kısmı olurdu. Buna kürtün denirdi. Bu kürtünün bir astarı olurdu. Bu astar hayvanın sırtına göre çok yerden dikilir ortaya da bir müvazene ipi atılırdı. Bu müvazene ipi kürtünü ortadan ikiye bölerdi. Sonrada hayvanın sırtına gelen kısmına taranmış berdi otu döşenirdi. Bu sanki bir alt kat teşkil ederdi.

Buradan öte üst çatıya uyum sağlayacak şekilde taranmış ve taranmamış berdi konulurdu. Konma işlemi sonrası ot kaymasın için belli yerlerden yorgan astarı gibi dikilirdi.

Astarın üstüne evvela deri, kabaca oynamayacak şekilde dikilirdi. Ancak, dikilen derinin yumuşak olmasını gerektiğinden önce tar küleğinde suya atılırdı. Yumuşatılırdı. Çıkarılır tepelenir, kırtışları giderilir, sonra dikilirdi. Dikilirken de deri oynamasın diye sağlı sollu bizlenirdi.

Sıra keçenin dikimine gelirdi. Keçe hayvanın sırtına gelecek yere iç kısma atılırdı. El demiri ile iyice yerleştirilir, yeri buldurulurdu. Sonrada deri sıırımla, keçe ile dikilirdi. Dikim biter bir tek yaka kalır yakada ayrıca dikilirdi. Yaka dikilirken süs olsun diye boncuklarda atılırdı. Sırta aşındırmayı bağlamak için ilik atılırdı. Sıra bunu çatıya girdirmeye gelirdi.

İrtibat

- 1- Önden parmak ağaçlar arası sargı kayışının orta yerinden yapılır. Yapımda eğri büyük gası çuvaldızı kullanılır. Bu çuvaldıza çatı kayışı geçirilir, semerin sırtından geçirilir, sargı kayışına ulaştırılır. Orta yerinden dolaştırılır, tekrar semere ulaştırılır. Birkaç kez böyle yapılarak irtibat güçlendirilir.
- 2- Arka kaşla irtibat yapılır yine irtibat kalın sargı kayışı ile yapılır. İrtibatlar da büyük eğik gası çuvaldızı kullanılır.
- 3- Alta bulunan yan ağacının her birinin iki ayrı noktasından gası çuvaldızı kullanılıp gası ipliyle bağlantı yapılır, bu irtibat zaruret olursa omuz kısmından bir daha yapıp üçe çıkartılabilir. Gası ipi pamuktan yapılan, şaval ipinin en kalın ve güçlü olanıdır.

Semer dikimi bittimi müşteri isterse semerin kalan saraciye kısmını buradan temin edebilirdi. Semerin arkasına aşırma bağlanırdı. Aşırmadan geçirilir, paldın takılırdı. Paldının uçları semere bağlanırken iki bağlantının orta yeri hayvanın kuyruğunun altına yerleştirilirdi.

Aşırma sınıf sınıf olurdu. Keçeli/ keçesiz, düz gibi. Paldınsa; eşek paldını ise zayıf basit, daha büyük hayvan paldını ise çift kat güçlü paldın kullanılırdı. Aşırmanın üstü çeşit çeşit desenlerde şekillerde olurdu. Buradan öte yuları da aldımı asgari bu iş tamam demekti.

Semerin yapımında geç dönemlerde arka kaşlarda güneyden getirilen gürgen ağacında kullanılırdı. Hatta gürgen çınardan daha çok tercih sebebi idi, çünkü daha sağlamdı ve delerken daha az fire verirdi.

Semercilikte dana/ inek derisi kullanılırdı. Nadiren semer çok küçük olursa keçi derisi kullanılırdı. Dana/inek derisi semercilikte idealdi. Çünkü ne çok ince, nede çok kalındı. Derinin büyük parçası sırta yan parçaları çatı kayışı, ve sıırım yapımında kullanılırdı.

Istıtlahları malzeme adları

- 1- Çatı: Üst kısmı
- 2- Kürtün: Alt deri ve keçe ile örtülü kısım
- 3- Parmak Ağacı: Yan uzun yassı parça
- 4- Yan Ağacı: Altaki iki düz parça
- 5- Kocacık: Arka kısım ortasındaki yüklemeye kullanılan demir aksam
- 6- Parmak Ağacı Egeceği: Parmak ağacını eğen düzenek
- 7- Berdi: Hatay gibi illerden getirilip, semerde kullanılan ot.
- 8- Tarak: Berdiyi doğrayan alet
- 9- Çatı Kayışı :Kalın tutulan deri sıırım
- 10- Sırım: İnce tutulan deri sıırım
- 11- Ot Demiri: Uzun olup berdiyi sıkıştırmada kullanılan demir
- 12- El Demiri: Keçenin yerine oturmasında kullanılan enli murca benzeyen demir
- 13- Ot Bileziği: Berdiyi sabitleştirirken muvazene sağlasın için kullanılan iki uçlu demir
- 14- Taar Küleği: Derinin ısladığı kap
- 15- Gası Çuvaldızı: Büyük eğri çuvaldız
- 16- Köpü Çuvaldızı: Orta boyda eğri olup berdi astarını dikmeye yarayan çuvaldız
- 17- Dikiş Çuvaldızı (küçük çuvaldız): Deri ile keçeyi dikmeye yarayan çuvaldız.
- 18- Kefene: Çuvaldız avuç içine batması için kullanılan iğneyi çukurunda göğüsleyip elin gücünü işe yaratan alet
- 19- Gası İpi: Şaval ipinin en kalını olup bağlantıda kullanılan pamuktan ip
- 20- Bacak Demiri: Her türlü deliği delmede kullanılan demir alet

- 21- Semerci Keseri: Eğri alımı ortaya çıkarmak için kullanılan semercilere mahsus keser
- 22- Bıçkı Bıçak: Berdi kesmeye kullanılan bıçak
- 23- Tokmak: Delgide kullanılan tahta çekiç

Ustalar

Bu bilgiler 1962 doğumlu Ömer Mangırdan alınmıştır. Ömer Mangırın babası dahil başa doğru semercidir. Semercilik aile mesleğidir. Baba muharremin iki oğlu olup ikisi de semercidir.

Bilinen başka ustalar

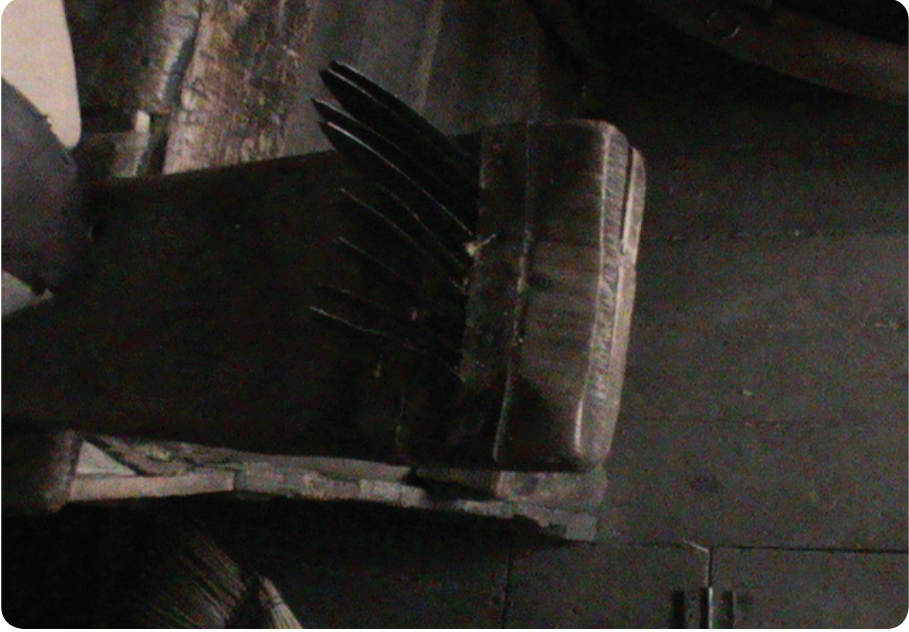
Ali özen, Ahmet Özen, Duruş Cömert, Yusuf Kantarcı, Ökkeş Tartıcı Ali Mangır, Osman Aygan

İskelet Tahtalarının Bükülme Aşaması

Taranmış Berdi

Berdi Tarağı

Semer İç Bezi

Kürtül

Semer İskeleti

Semerin Arkadan Görünümü

Semerin Yandan Görünümü

KULLANILAN ALETLER

Yukardan Aşağı: Tokmak ve Keser

Yukardan Aşağı: Ot Demiri ve El Demiri

Yukardan Aşağı: Kası Çuvaldızı, Köpü Çuvaldızı, Dikiş Çuvaldızları ve Keşene

Yukardan Aşağıya: Uzun Biz, Küçük Biz ve İrtibat Bizleri

Yukardan Aşağıya: Makas Bıçkı Bıçak, Bilezik Biz

Bila Taşı

Soldan Sağa: Dikiş İpi, Kası İpi

Bacak Demiri Çeşitleri

Yaşayan Son Semerci Ustalarından Ömer Mangır

AYAKKABICILIK

(Yemeni, Kelik, Çarık, Terlik, Postal Edik,)

Eski Maraş'ta dericiliğin beslediği sanatlardan biride ayakkabıcılıktı. Adı da muhtelif geçirdi. Vergi kayıtlarında ise pabuççuluk olurdu. Hatta denilebilirdi ki Maraş'ta en fazla esnaf bu iş kolunda olurdu. Dükkan sayıları en fazla bunların olarak geçirdi.

Bu esnaf kolu en fazla insan ayağına hitap eden ürün yapardı. Daha azda deriden farklı ürünler ortaya çıkarırdı.

Bu esnaf kolunun ürettikleri şehirden ziyade şehir dışına gider satılırdı. Tüccarları gelir, develere yükler alır götürürdü. Maraş insanının bir gelir kapısı olurdu.

Maraş'ta yemeninin, çarığının her türü yapılırdı. Her sınıfa hitap edeni üretilirdi. Süslüsüde, sadeside imal edilirdi. Yanı sıra postal, edik, çarık vs. de yapılırdı. Bu imalatlarda yerine göre derinin her çeşidi kullanılırdı. Sanat daha çok saraçlık, aha az demircilikle ortak çalışırdı.

Önceden pamuk, iplikler alınırdu istif edilirdi. İşe başlarken bunlar mumlanırdı. Mumlanan ipler, sağlı sollu iğnelere geçirilirdi. İğnelerin kullanıldığı yer yerlerine göre iğlerle delinirdi. İp geçirilmiş iğnelerle dikilirdi.

Diyelim eğer postal dikilecekse:

Deri alınır, dükkana getirilir, İstif edilirdi. Deri değerlendirilecekse önce ıslanır, kırtışları açılacak kadar (taar) denilen su kapında tutulur, sonra alınırdu. Bu hem taban derisi, hem astar derisi için geçerli idi. Bu işte ıslanma süresi azdı.

Deri açılır, kalıp üstüne konur, çizilir ve kesilirdi. Kesimler hep kalıpla yapılırdı.

Dikim yapılacaksa kesilen taban derisi yeniden birkaç gün ıslanırdı. Derinin rahat dikilmesi için bu şarttı. Deriye su tamamen işledimi, çıkartılır nemlenmesi için üstü örtülürdü. Astar ise 10-15 dakika ancak ıslatılırdı.

Postalın tabanı camuz derisinden kesilirdi. Derininde kalın olan sırt bölgesinden kesilirdi. Bu dayanıklılık sağlardı. Bu parçanın astarı koyun olurdu, keçi olurdu. Koyun yumuşak düşer uzun süre dayanmaz keçi ise ona göre daha sert olur ancak uzun süre dayanırdı. Tabanın üstüne kesilen astar tam ayağının oturacağı şekilde kesilirdi. Dolayısıyla tabanına göre daha ensiz olurdu. Astar tabanına çirişle yapıştırılırdı. Yapıştırılmadan kil sıvandığı da olurdu. Bu kil tabaka kalınlık ve enlilik sağlardı.

Postalın üst kısmı iki parçadan ibaret olurdu bunun biri önünde diğeri arkada görev yapardı. Bunların derisi inek derisinden olurdu. Önde

olanın astarı olmazdı. Kesilirken ortada görev yapan kısmı içte görev yapacak şekilde yüksek ayarlanırdı. Arkada görev yapan parçada tek parça ve astarlı olurdu. Postalda kulunç görevi yaptığı için yüksek tutulurdu. Ön kısmı, bağlayıcı deri sıırım geçecek şekilde delikli yapılırdı. Her iki parçanın boşlukta kullanılan kısımları, say/ beye dikilerek hem süslenir hem güçlendirilirdi. Parçalar tabana terslemesine raptedilir, dikilir, dönderilir, daha yaşken kalıba alınırdı. Birkaç gün kalıpta durur, bu arada levgerle parlatılırdı. Şekillendirilirdi.

Postalın arka kısmı dik dursun, yığılmasın, yıkılmasın, kırılıp pusmasın diye topuğa bağlı, yakın kısmına deriden tozluk ilave edilirdi. Aynı kısmın yukarı bitiş noktasına ise bir süslük ilave edilirdi. Postalda nalça olmazdı. Postal bir zengin giyeceği idi. Zira postal pahalıya mal olurdu.

Çok çok eskilerde kalıbın olmadığı söylenirdi. İnsan biraz yaş ayakkabıyı giyer, ayakkabı sağlı sollu ayağa göre şekillenir, öylede kalırdı. Sağlı sollu numaralı kalıplar çıkıp kullanılır hale gelince bu adet öldü. Karıda oldu zararı da oldu.

Yine eski Maraş'ta ayakkabıcıların şıhı vardı. Üretim kontrol altında idi. Bir usta bir kalfa yetiştirirse kalfa ürettiğini bu şıha takdim edip, ustalığını ispat edip ancak üretmeye devam edebilirdi. Ayrıca her kim olursa olsun ürettiğini bu şıha takdim sağlamlığı hususunda olur almak mecburiyetinde idi. Şıh beğenir sağlamlığını tescil ederse onu dellale verirdi. Oda açık artırma ile satardı.

Eski Maraş'ta şimdikinin dışında ona paralel, onun batısında daha nice ayakkabıcılar çarşısı vardı. İmalat kış yaz olur, ağırlıklı satış baharla tüccarın ve aşiretin gelişi girişi ile olurdu.

Eski Maraş'ta postala mukabil konçlu kadın giyeceği edikti. Edik pahalı idi. Ediğin altı her halükarda camuz derisi olurdu. Bu alt parçanın üstüne astarı bulunurdu. Üst kısım ise iki parça olurdu. Bunun birini ön burun diğerini arka konçlu kısım teşkil ederdi. Bu iki parça tek parçadan ibaret olup irtibatları içten gizli dikişle yapılırdı. Parçalardan arkada olanın içine astar olurdu. En üst boşlukta kalanın üstüne kıyı/biye geçirilirdi. Kadın işi olduğu için üst önde bir parça püskül bulunurdu. Püskül yuvarlak değil sarkık olurdu. Ediğin önü yukarıya doğru kavisli yapılırdı. Topuğuna bir kat daha deri konur onun üstünden topuğa nalça çakılırdı. Nalça yerli yapımdı.

Ediğin üst parçası inek/dana derisinden kıyısı, oğlak derisinden, astarı koyun veya keçi derisinden yapılırdı. Kalıba alındığında levgerle şekillendirilir, parlatılırdı.

Edik Maraş için bir simgeydi. Edik giymeden kız gelin olmazdı.

Hasseten bu köylü için şarttı. Eğer gelin olacak kız için edik alınamaz ise edik kiralanırdı. Zira düğünde gelen altın, mecidiye her neyse, getiren eğilir, ediğin yanlarından içine bırakırdı. Yani edik kumbara gibi kullanılırdı. Düğün gecesinde erkek bu ediği kendi çıkarır içine atılan parayı peştamale boşaltır, sayar, kullanır, borcunu harcını kapatırdı.

Eski Maraş'ta

- 1- Siyah ediği, yaşlılar
- 2- Sarı ediği, gelinler
- 3- Kırmızı ediği, bekarlar
- 4- Yeşil ediği, dul kadınlar giyerdi

Yeşil ediği giyen kadın “muradımı arıyorum “der kabul edilir bir çocukla takip ettirilir, adres belirlenir, talipli o adrese yönelirdi.

Eski Maraş'ta orta hallilerin çoğunluğunun giyeceği yemeni idi. Yemenin altı camuz derisinden, üstünün astarı davar derisinden olurdu. Yapıştırma çirişle yapılırdı.

Astarlı tabanın arasına kil konulduğu da olurdu. Yapıştırılan astar muşta ile dövülür, berkiştirilirdi. Yine yapıştırılan astarın etrafı keski ile iyice çizilirdi. Oyuklanırdı.

Üsteki parça dana/inek derisinden yapılırdı bunun burun kısmı astarsız, arka kısım astarlı olurdu. Her iki kısım yanlardan dikilerek irtibatlandırılırdı.

Üsten ise kıyı / biye çekilerek irtibatlandırılır, sanki tek parçaya dönderilirdi. Ortaya çıkan iki parça terslemesine dikilirdi. Dikim her zaman bizle ve mumlanmış ipe yapılırdı. Kaymasın yerini bulsun, için önce ön arka ve birde yanların birinin ortasından bizle delinir, ipe bağlanarak irtibatlandırılırdı. Kalan dördüncü noktadan dikim başlatılırdı. Dikimle biz ve çift iğne kullanılırdı. İğneler tek mumlu ipe bağlı olurdu. İp kullanımı ipin orta noktasından başlatılır, eşit kullanılırdı. Dikimde burunlarda dikiş fazla atılırdı. Aralık kısa tutulurdu. Dikim bittiğinde tam ortalanmış bir dikiş ortaya çıkardı. Sayanın hiçbir yerinde dikişe rastlanmazdı.

Dikim biter yemeni hemen ters çevrilir, giyim durumuna getirilir, kalıplanırdı. Kalıpta iken zeytin yağ ile beslenirdi. Zeytin yağ ile beslenirse deri rengini atmazdı. Bu arada şeklini tam alsın parlak düşsün diye levgerlenirdi. Kurudumu kalıbından alınırdı.

Yemeniyi kaliteli hale getiren, kullanılan deriydi. Deri sağlıklı ve kalın yerden seçilirse yemeni iyi düşerdi. Tabii ustalıkta bunda rol oynardı.

Eskiden Maraş'ta erkekler 3 renkli yemeni giyerdi

- 1- Kırmızı
- 2- Nar çiçeği rengi
- 3- Siyah

Son zamanlarda yemeni giyimi azaldı. Giyim batıdan gelen kunduraya yöneldi. Yemeni ise dönüşüm gösterdi. Yemeninin altı lastiğe döndü, üst eskiyi alt yeniye temsil eder oldu. Böyle olması iyi oldu. Kırsal kesimi kurtardı. Zira bu haliyle yemeni daha uzun dayanır, gider hale geldi. Burnu da düzeldi.

Yemeninin altı deri iken her evde yemeni vs. tamiri için bir kutu olurdu. İçine biz iğne mum ip vs. bulunurdu. Evlerde kalın ince deri bulundurulurdu. Tamirde çıkan kabalığı gidermek için keski, muşta, örste olurdu. Çok insan kendi tamirini kendi yapardı. Çünkü deri ayakkabılar yollara zor dayanır çabuk parçalanırdı. Hatta denilebilinir tamircilikte iyi bir meslekti. Yapan kadar olmasa da yakın sayıda tamirci olurdu.

Bugün eski tarz yemeni süs oldu. Nostaji oldu. Yeryerde düzgünleşen alanlarda, yollarda ihtiyaç oldu. Sıhhi giyim oldu. Yapana ekmek yedirmeye başladı. Renkleri çoğaldıysa dışarıdan gelen tabii boyalar sebebiyle oldu. Her ayakkabıda olduğu gibi yemenide de malzeme kullanımı kaliteyi yükseltir veya alçaltırdı. Kalın düzgün deri kullanımı fiyatı yukarı çekerdi. Vasıfsız deri kullanımı fiyatı aşağı düşürürdü.

Yemeninin de çeşidi olurdu.

- 1- Kulaklı, arkası uzun, kulunçlu
- 2- Kulaksız, arkası düz, kulunçsuz
- 3- Arka kısmı engin olanı yani pabuca benzer olanı

Birde köylünün giydiği Karadağ çarığı vardı. Köylü eskiden çok fakirdi. Zira devlet çökmüştü. Yeni kurulanda sistemi oluşturma kaygısında idi. Bu zamanda köylü artık cinsi ne olursa olsun deriyi buldumu kenarlarını deler, bu kenarlara kalın deri sırımlar geçirir, bunu ayaklarına dolar, bağlar ayağını asgariden kumdan, topraktan, taştan korurdu. Hiç yoktan böyle bir koruma daha iyi idi.

Ama birde bunun ucuz çarşıda yapılanı vardı. Davar dana vs derisi gibi bir deri alınırdu. Bükülerek kavislenirdi. Bu kavisin ön kepezli kısmı ayağın öne kaymasını, kaçışını engellerdi. Arkaya da , arkaya kaymamasını engelleyecek bir tozluk ilave edilirdi. Sağ yana üç, sol yana üç, arkaya bir kopça takılırdı. Kopçaların içinden kalın deri bir sıırım geçirilirdi. Bunlar ayağın ön alın kısmına birleştirilir bağlanırdı. Böylece ortaya basit bir

çarık çıkmış olurdu. Bu ayağı korumak için hiç yoktan iyi idi. Zaten fakir fukaranın gücü ancak buna yeterdi. Bu çarık tek katlı olduğu gibi astarlı da olabilirdi.

Büküldüğünde etrafına kıyıda geçirilirdi. Kıyıda kavisli yapının sürekliliğini sağlardı. Yemeninin birde kadın için olanı vardı. Bunun yapılışı da aynen erkek yemenisinin yapılışı gibiydi. Aradaki fark birinin erkek, öbürünün kadın ayağına uygun olması idi. Erkek yemeni olsun kadın yemeni olsun arkası alınır veya kademeli olarak enginleştirilirse, yemeni terliğe dönüştürülürdü. Terliğin ise Osmanlıdan cumhuriyete çok çeşitleri vardı. Güllü terlik bunlardan biri idi. Terlikte çeşit artar eksilmezdi.

Erkek terliği düz, kadın terliği süslü olurdu. Süs ön yüzün üstüne atılırdı. Bu süste sınır olmazdı. Zira kadın farklılığı severdi birinin giydiğini kendide giymek istemezdi.

Eski terlik deyince derisinin her şeyi ile yerli olması anlaşılmalıydı. Deri değişimi eski moderne kaçmış demektir.

Birde yemeni ile postal arası bir yerde olan kelik yapılırdı. Kelik tek katlı olurdu. Ön arka bentle irtibatlandırılırdı. Arkaya tozluk ilave edilirdi. Her ayakkabıda olduğu gibi ön kavisli olurdu. Bu koruma sağlardı keliğin her iki parçasına say (kıyı) çekilirdi. Bu önde biraz farklı olurdu. Zira ön daha görkemli yerd. Alt çamız derisi, kenarlar dana olurdu. Ön iki kanat bağlarla bağlanır iritbatlanırdı. Alta astar ilave edilirdi. Gönle astar arasına süs bir kıyı atılırdı.

Velhasıl kelik modern zamanın bir çeşit botu gibiydi. Ama sağlam ve orta ağırlıkta bir giyecekti.

Maraş'ta ayakkabıcılar yemeni gibi ayakkabılar dışında birde su kalazı yaparlardı. Yemenicilikte en fazla kullanılan yılan dili bizlerdi. Bizler enli ve fakat derisine göre güçlü veya zayıf olurdu. Yemenici yuvarlak biz kullanmazdı. Keseceğini keski ile keser biz ile deler iğne iplik dikerdi. İpin mumlu olması zaruretti yemenici dikimi çevirmeye "gön çevirme" terslemesine dikişe tulum "oltan" dikiş derdi.

Ediğin topuk kısmına çakılanına nal adını verirdi.

Parlatma işi ise leverleme denirdi.

Maraş'ta tarihte ayakkabıcılık (yemenicilik pabucculuk) vs çok canlı idi şıhları vardı (Ayvaz Abdurrahman) gibi. Sanatın her zaman büyük ustaları olurdu. Çünkü alanında çalışan çoktu. (Cumhuriyet dönemi Sağır Usta) gibi.

Maraş'ta ediğin çeşitleri dahilinde diğer adları şunlardı. "rüzgar, kaba rüzgar, ulu – orta, orta ayak, kıçayak, köşgerce, hemzece, tabak ayağı, keklilikli, yası," vs. Edik giyimi Türklerde Orta Asya'ya kadar uzanmaktaydı. Tarih içinde Anadolu'da giyimi yaygındı. Maraş'ta terlik cinsinin en

meşhurlarından biride şeftali terlikti. Bunun diğer adı “gül-evşendi.”

Maraş'ta dikilen Çarıklardan biride çeltik çarığıdır. Çeltik çarığının ucu açıktır. Saka (saha) çarığı çeltikte giymektedir. O bakımdan içine su girmektedir. Ancak ucu acık olduğu için su içinde durmamakta, bu açık kısımdan çıkmaktadır.

Bu günde bu sanatı değişim süreci içinde yapanlar hatırı sayılır derecede vardır. Ancak tamamı ile eski ölçüler içinde malzeme kullanarak yapanlar azdır. Bunlar başında Salman Oğlu Mehmet Oğlu Uzun Alaadin Kopar ve Oğulları Mehmet ve Hüseyin Kopar gelmektedir.

Bu aile baştan beri bu sanatın içinde olup, hasetsen Hüseyin Kopar bu işi çok büyük boyutlarda yapıp, dereceler almaktadır.

Uzun Alaadin'in yetiştirdiği Vakuf Karaboğa Usta tam bir usta olup, bu bilgiler daha çok onun verdiği bilgiler dahilinde yazılmıştır. Vakuf Usta ise yerine genç usta Furkan Sığılı 'yı yetiştirmektedir. Yenileşme süreci içinde kundura ülkeye girmekle beraber Maraş'ta kundura birde kabadayılara göre ayarlanarak millileştirilmiştir.

Yine modern teknolojik ürün kullanarak pabuçlar yapılmıştır. Bunların tipleri biraz eski birazda yenidir. Hatta tamamen yeni olanda vardır. Ama artık elle dikim yerini makineli dikiş almıştır. Çiriş bitmiştir. Deriler teknolojik üründür. Daha berraktır. Yağa doyumlu değildir. Çabuk çatlayan cinstendir. Boyaları sunidir. Renkler çok çok fazlaşmıştır.

Edik

Ediğin Altın Görünümü

Ediğın Yandan Görünümü

Ediğın Üsten Görünümü

Çocuk Postalı

Çocuk Postalı Arkadan Görünüm

Nakışlı Postal

Nakışlı Postal

Postal

Çocuk Yemenisi

Yemeni

Karadağ Çarığı

Karadağ Çarığı

Giyilmiş, Eskitilmiş bir Ham Çarık

Yemeni

Kelik

Terlik

Yemenicilerin Alışılmışın Dışı Ürettikleri Ürün Olarak Su Galazı

Hazır Kullanımlık Parçalar

KULLANILAN ALETLER

Soldan Sağa: Bila Taşı ve Muştalar

Soldan Sağa: Biz ve Keski

Yukardan Aşağı:Mum, ve Mumlu İp

Uzun Alaadin'nin Yetiştirdiği Vakıf Karaboğa Usta

BİCAKÇILIK

Bıçakçılık demirciliğin bir kolu gibidir. O bakımdan aynen demirciler gibi kullandıkları aletleri kendiler yaparlar. Demirciler gibi çalışırlar. Demiri döverler, suyunu alırlar, yumuşatırlar, şekil verirler. Bunları muhtelif çekiçlerle yaparlar. Çekiçleyerek ürünü en son aşamasına getirirler. Burdan öte iyeleyerek, tesviyesini sağlamış olurlar. Kullanılacak ürünün ağız kısmına suyunu vererek, sertleştirmiş ve kullanıma hazır hale getirmiş olurlar.

Bu işlerde şu malzemeler aletler kullanırlar

- 1- Kıskaç: Ateş üstünde yumuşatılmış boynuzu doğrultmaya yarayan alet
- 2- Mengene: Başta boynuzu doğrultmada olmak üzere çok maksatlı kullanılan alet
- 3- Boynuz Yontacağı: Doğrultmaya çalışılan boynuzun kabalarını almaya yarayan alet
- 4- Kalıp: Sürekli doğrultulan boynuzları en son yumuşatıp içinde soğuyarak dunsun için kullanılan, iki parçadan ibaret olan ve birbirini karşılayan alet
- 5- Törpü: Kalıptan alınan boynuz saplarının tesviyesinde kullanılan alet. Aletin teknolojik ürün olduğu gibi kendi yapımı olanları da vardır.
- 6- Üdürğü : Ortaya çıkan sapın delgi aleti.

Bu aletlerden kalıbın çok sayıda kısmı vardır. Kısımlar büyükten küçüğe doğrudur. Yine bu aletlerden kıskaçın boynuz sap doğrultmaya yarayanı olduğu gibi bıçağın demirini şekillendirirken ateşe sokup çıkarmada kullanılan çeşitleri de vardır. Bunlara ocak kıskaçı el kıskaçıda denmektedir. Demir dövülür ikende bunlar kullanılmaktadır.

- 7- Gez: Soğuk, sıcak, bıçağın demirini kesmede kullanılan alet.
- 8- Çekiç: Demiri şekillendirmede kullanılan alet.

Ancak alet biliniyor olmakla beraber bıçakçılıkta kullanılan adedi, çeşidi çoktur.

Demircilikte kullanılan çekiçler büyükten küçüğe göredir. Çok büyüğü

pek yoktur, Karşılıklı kullanılan çeşidi azdır.

Bıçakçılarda Kullanılan çekiçler şunlardır:

- a) Karşı Çekici: Usatanın karşısındakinin kullandığı çekiç. Ağır ve büyüktür.
- b) El Çekici: Orta büyüklükte olup, tek elle kullanılan çekiç.
- c) Tesviye Çekici: (Perdah çekici) düzeltme için kullanılan, biraz büyükçe olan çekiç.
- d) Balyoz : Çok büyük olup pek az kullanılan çekiç. Büyük çeliklerden parça çıkarmak için kullanılan çekiç.
- e) Çivi Çekici: Deliği delinen bıçak demirini sapla irtibatlandırılma da ve çivi çakılırken kullanılan çekiç.
- f) Perçin Çekici: Çakılan çivinin başlarını ezmede kullanılan çekiç.
- g) Nar çekici: Sade bıçak demirlerinin ağzını dövüp, ortaya çıkarmada kullanılan çekiç

9-Kaza Tahtası: Çekiç kullanılarak ortaya çıkarılan, bıçak demirinin iğne ile tesviyesinde kullanılan alet

10-Su Küleği: Demire su verirken kullanılan içi su dolu kap

11-Zumba: Bıçak demiri delinirken kullanılan ucu sivri alet

12-Haraza: Bıçak demiri delinirken kullanılan çukurları olan alet

13-Zerh Kelemi: Bıçak demirlerine oluk açmada kullanılan alet.

Bu çukurlar ayrıca kaza tahtasında iyelenerek tesviye edilir, göze hitap eder hale getirilir.

Eski Maraş'ta ev sanayi aletlerinin bir kısmını bıçakçılar yapardı. Yani bıçakçı bıçakçılığın yanı sıra bir çok başka ürünlerde ortaya çıkarırdı.

Bıçakçı evvela kendi aletlerini kendi ortaya çıkarırdı. Çünkü bıçakçılık bir çeşit demircilikti, demirciliğin bir çeşidiydi. Belkide demircilikten bölünmeydi.

Ondan sonra bıçakçı bıçakçıydı . Bıçak yapardı, bıçağın pek çok çeşidi olurdu. En başta küçük cep bıçakları olurdu. Bunun çok fazla çeşidi olurdu. Herkes zevkine, eline göre alır kullanırdı. Zaten eski toplumda bıçağı ve aynası olmayan erkek düşünülmezdi.

Erkek kabadayı olurdu ona göre sustalı (yaylı) bıçak üretilirdi. Bununda çeşitleri olurdu. Erkek traş olurdu ona göre ustura yapılırdı.

Usturayı berberde alır müşterilerini traş ederdi.

Erkek serkeş olur vurucu kırıcı takımı olurdu. Onlara da bükülmez, büyükçe, enlice usturalar yapılırdı. Bunların kınları olur kını da bir yerlere sokuşturularak taşınırdı. Birine vurulsa onu elbisesi dahil, et diler gibi dilerdi.

Her milletin kadını erkeği aksesuar bir şeyler taşırdı. Maraşlı Türkün aksesuarı birde kamasıydı. Kama taşımak hoş görülen bir şeydi. Erkek karakterini tamamlayan bir öğeydi. Erkeğe güven, hava verirdi. Heybetli gösterirdi. Erkeği heybetli görmek evli kadın için ruhi bir ihtiyaçtı. Kadın yiğidim geliyor derdi.

İşte bıçakçı en başta erkek aksesuarı , süsü olan, kama yapardı. Kamanın ucu sivri olurdu. Kamanın büyüğü, küçüğü olurdu. Süsü olmayan kama düşünülmezdi. Başa doğru savaşlarda Dulkadir bıçağı denen palalarda kullanılırdı. Ama ateşli silahların çıkması onu unutturmuştu.

Bağda dağda aşıda farklı bıçaklara ihtiyaç olurdu. Bağın , dağın, bıçağının daha büyük ve güçlü olması gerekirdi, bıçakçılar ona göre bıçak yapardı.

Aşı için hem yarmaya hem de çizmeye (bıçak) / alete ihtiyaç olurdu. Bu tür farklı bıçakları da bıçakçılar yapardı. Berber makas kullanırdı, makasın çeşidi olurdu. Berberin makasıyla terzinin makasının farklı olması gerekirdi. İşte evler için olan dahil, her türlü mesleğin varsa makasa ihtiyacı onları bıçakçılar yapardı. Ancak hasseten berberin her türlü demir aksam alet ihtiyacını bıçakçılar yapardı.

Evin bıçağı, kasabın bıçağı ayrı olurdu. Evinde kasabında eti kullanılır hale getiren bıçaklarını bıçakçılar yapardı. Bıçağın büyüğünü, satırı , benzerlerini ve masadı yine bunlar yapardı.

Büyük demir malzemeleri demirciler yaparsa da ,küçük demir malzemelerini bıçakçılar yapardı. Mesela bizi çok meslek kullanırdı. Palan bizi, aşırma bizi, saya bizi, lastik bizi veya hasetsen semercilerin kullandığı kıyık (eğri biz) ve çeşitlerini bıçakçılar yapardı. Biz eski mesleklerin çoğunda en büyük ihtiyaçtı ,ihtiyaç aletti. Bizin kullanıldığı yerlerde keski ve çeşitleri olurdu. Bu basit, bu kaba olurdu. Bunları da hep bıçakçılar yapardı.

Eskiden evlerde en büyük ihtiyaç oyacaktı. Kabak oyulur patlıcan vs. oyulurdu. Oyacak şey bitmezdi, işte bu oyma ihtiyacını gideren büyüklü küçüklü, çeşit çeşit oyacakları yine bıçakçılar yapardı.

Velhasıl demir birçok ihtiyaç gideren aleti bıçakçılar yapardı. Bu eve hitap ederdi, bu esnafa hitap ederdi. Bunlar olabildiğince estetik olurdu. Gözede hitap ederdi. Süslü püslü olurdu. Elle yapıldığı için pahalı olur, kıymetli olurdu. Bu bakımdan her evin her şeyi olmazdı.

Eski Maraş bıçağının alamet-i farikası saplarının boynuz olmasıydı. Ancak boynuzu geniş alanda kullanmak mümkün olmazdı. Zira boynuzdan çıkan sap ince düşerdi. Çok suya da, güneş altında kalmaya da gelmezdi. Bu durumda tasak, şimşir, çınar, meşe ağacı kullanılırdı. Bunların yapısı sertti. Üretilen ebatta kesilir kullanılırdı. Tabiata mukavimdi. Cilalasan, boyasan renk kabul eder, renge rengini katar, rengi güzel yansıtırdı. Ama yinede aleti kıymetli yerel yapan boynuzuydu.

Boynuzun içe bakan kısmı zayıf, ince, dışa bakan kısmı zayıf olurdu. Bu yapı dikkate alınarak boynuz ne çıkarılacaksa ona göre kesilirdi. İkiye kesilir, üçe kesilirdi. Ocağa küçük odun parçaları atılır, yakılır, tutuşturulur, körüklenir orta halli bir ateş elde edilirdi. Kesilen boynuz ateşin üstüne atılır ısıyı alması yumuşaması sağlanırdı. Yumuşadı mı ateşin üstünden alınır, kıskaçla doğrultulurdu. Yetmez, yine ısıtılır, kıskaçın yanı sıra mengene kullanılarak doğrultulurdu. Bu ara doğrulmaya gelmeyen kısımları, boynuz yontacağı ile yontulurdu. Artık tam doğrulma noktasına geldiğinde, yine ısıtılır bu defa kalıba alınır, kalıpta mengene ile sıkışık tutulurdu. Soğuduğunda kalıba göre son şeklini almış olurdu. Kalıptan çıktığında artık eğilmez donduğu gibi kalırdı. Bundan sonra sıra tesviyesine gelirdi. Sap tesviyelenir namtının (bıçağın demir kısmı) yuvası açılırdı. Sapta yapılacak şey azaltılırdı.

Namtı çelikten yapıldı. Çelik batıdan gelirdi. Gelmezden yapılan şeyse demirin ısıtılıp, suyunun alınıp bol bol dövülmesiydi. Dövülerek büzüştürülmesiydi. Tortusunun alınması, suyunun verilmesi ve yeniden sertleştirilmesiydi.

Ama erken dönem batıdan daha iyi eritilmiş demir gelir olmuştu. Bu gelen demir pahalıda değildi. Artık kullanım ona yönelmişti.

Bıçakçılar artık bu demire yönelmişti. Sona doğru bu demir daha bol gelir olmuştu ama vapurla ama trenle malzeme olarak geliyordu, ama mamul alet olarak gelip, eskiyip hurda olarak kalıyordu.

Bıçakçılar artık bunlardan bıçak yapar olmuştu. Alıyordu. Isıtıyordu. Kesiyordu. Kırptıyordu. Dövüyordu. Kullanacağı mamulleri ortaya çıkarıyordu. O mamul namlu oluyor makas oluyor biz oluyordu.

Ama o zamanda demir-çelikten mamul ortaya koymak zordu. Çünkü büyük parçadan küçük parça çıkarmak kolay değildi.

Bıçakçılar o zamanlarda büyük parçalardan, küçük parçalar çıkarırken balyoz tipi çekiç kullanırdı. Parça küçüldükçe kullanım alanına girdimi artık küçük çekiçler kullanılırdı. Çünkü iş icabı tek kişilik kullanılırdı. Bir elle kıskaçla namtı vs. tutulur, bir elle de bir elle tutulan demire şekil verilirdi. Namtı şekil aldıkça çekiç küçülürdü. Artık çekiçle yapılacak iş kalmazdı. Namtı kaza tahtasına alınır iyelenerek, tesviyelenirdi.

Namtının hemen her tarafının tesviyesi bitimi kullanılacak tarafına yani ağzına su verilir. Zerh kalemi zumba ile deliği delinir, sapla deliği ayarlanır, işaretlenir çivilenirdi.

Çiviler çivi çekici ile çakılır, fazlalıklar kesilir, çivi başları perçin çekici ile ezilirdi.

Önceden bıçağa şekil verilecek, süs yapılacak, oluk açılacaksa zerh kalemi ile açılırdı. Kaza tahtasına yatırıldığında bu şekiller iyelerle tesviyelenirdi. Ele batmaz hale getirilirdi. Güzü okşar hale sokulurdu.

- Bıçağa değer veriliyorsa
- Demiri çelik ayarlanırdı
  - Süsleri yapılırdı
  - Bükülmez ev bıçağı gibiyse namtıısı yekpare yapılırdı
  - Çivi başları ezilmeden pullar konurdu
  - Sapın üstüne süsler atılırdı
  - Sap ezilmiş kömür yedirilerek cilalanırdı

Bıçakçı demiri şekillendirmede demirci gibi çalışırdı. Ocağı kömürü olurdu. Boynuzu şekillendirme hariç demiri şekillendirmede de kömür kullanılırdı. Şekil verdiği demire suyunu verir sertleştirirdi. Aralarındaki fark biri daha narinini yapar biride kaba sabayı dayanırlık isteyen yapırdı.

Tarihlerde her iki sanatın körüğü elle çekilirdi körüklerde işe göre büyük yada küçük olurdu.

Bıçakçılar bıçağı yapmadan birde malzemenin çelik olup olmadığını denerlerdi. Metali kızdırırlar, suya batırırlar, ucuna damarına vururlar atarsa çelikmiş derlerdi. Çelik olan malzemeyi tercihen kullanırlardı.

Çelikten üretilen mamulde pahalıya satılırdı. İyi maldan anlayan çelikten mamul isterdi. Çelikten bıçak vs üretilirken, beraberinde demirden de bıçak vs üretilirdi. Ancak buna talep az olurdu. Satılırsa dışarı satılırdı. Maraş'ta bıçakçılık kendine özge bir sanattı. Ülkede kendine özge bıçağı olan şehirlerden biri Maraş'tı. Maraş bıçağı markaydı. Maraş bıçağı ülkenin her yanında aranırdı. Alıcısı bulunurdu.

Maraş'ta bıçakçıların imalat yaptıkları çarşı vardı. Kabarıkta bir dükkan sayıları vardı. Yine söyleyelim Maraş'ta bıçak erkekler için bir ihtiyaç, erkek kimliğini tamamlayan bir unsurdu. Her cebe girirdi.

Bu bilgiler 1950 doğumlu Ejder Biber'den alınmıştır. Ejder Biber resimleri çekilen bütün mamulleri bizim için erinmemiş, yeniden yapmıştır.

Zira bugün dünkü üretimin büyük çoğunluğu yapılmamaktadır. Ejder Biber mesleği yine bıçakçı olan babası Süleyman Biber'den öğrenmiştir. 1981 doğumlu olan oğlu Ökkeş'te elan babasıyla beraber bu mesleği icra etmektedir. Oda babası gibi ustadır.

Bıçakçılıkta eskilerden meslek ustaları şunlardır:

Duran Usta

Ökkeş Çokparlamış

Yaşayan Yenilerden Meslek Ustaları:

Yaşar Tepebaşı

Ali Dokur

Durdu Dokur

Hasan Tandoğan

Ahmet Şahin

ÜRÜNLER

Soldan Sağa: Kırklık ve Makas

Törpü

Makas

Pala Bıçakları

Kurt Kulağı Saplı Hançerler

Maraş Usturaları

Maraş Usturaları

Katlanabilir Maraş Usturaları

Afşin Yaylıları

Av Bıçakları

Maraş Hançerleri

Maraş Pala Bıçakları

Maraş Pala Bıçakları

Av Bıçakları

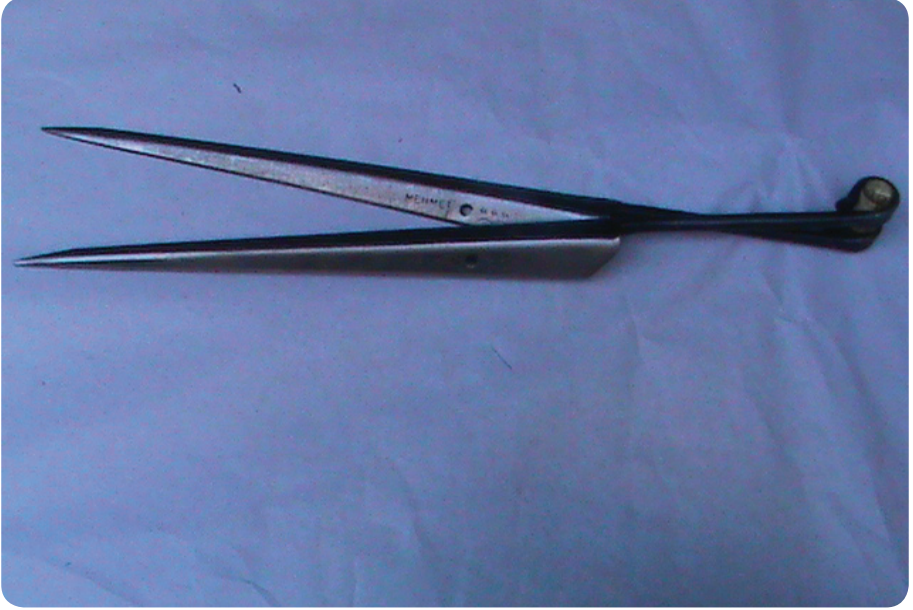
Budak Bıçakları

Maraş Cep Bıçakları

Maraş Cep Bıçakları

Kırklık

Satırlar

Zirh

Masat

Yarma Aşı Bıçağı

Dolma Oyacakları

Yöresel Mutfak Bıçakları

Yöresel Mutfak Bıçakları

Çakmaklık

Yukardan Aşağıya: Keski, Paldın Bizi, Gön Bizi

Yukardan Aşağıya: Sim Sırma Bizi, Mevleke

Tahta Kaşığı

Masat ve Kırklık

Kendi Mamulleri Olan Törpü

Yukardan Aşağıya: Pul Zımbası Biz(Kıyık), ve Küçük Dolma Oyacağı

KULLANILAN MALZEMELER

Kalıptan Çıkarılmış Boynuzlar

Boynuz

Boynuzlar

Boynuz Yontacağı

Boynuz Kalıpları

Boynuz Törpüsü

Testere

Yukardan Aşağıya: Pul Zimbasi, Pullar, Horaza, Zimba

Soldan Sağa: Berçim Çekici, Çivi Çekici, Perdah Çekici, El Çekici, Karşı Çekici

Nari Çekici

Körük

Soldan Sağa: Sap Kıskacı, Büyük Demir Kıskacı, El Kıskacı, Ocak Kıskacı, Karşı Kıskacı, Küçük Kıskaç

Bila

Üdürgü

Demir Tabaka Kesme Makası

Usta Ejder Biber Tarafından Üdürgü ile Boynuza Delik Açılma İşleminin Yapılması

Usta Ejder Biber Tarafından Kazağı Tahtasında Namıya Yapılan İşlem

Kazağı Tahtası

Bıçaklık Demirin Kesilmesi

Usta Ejder ile Oğlu Ökkeş Biberin Karşılıklı Olarak Namtı Demirinin Kesmeleri

Haraza ile Pullama İşinin Yapılması

Usta Ökkeş Biber Tarafından Bıçak Namtısının Şekillendirilmesi

